

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 286, квітень, 2018

Валерій Франчук, Цвіт яблуньки

І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...

Т. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнишан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ Румунське анотоване видання «Щоденника» Тараса Шевченка
- ❖ Забута письменниця Сидонія Никорович
- ❖ Після сівби з молитвою заврунуть щедродайно сходи
- ❖ Тарас Шевченко: Неофіти – жертви деспотизму та мученики правди
- ❖ Молитви і псалми Тараса Шевченка
- ❖ За образом же і подобою...: поезія Михайла Михайлюка
- ❖ «Ця шкокуюча Східна Європа» – антологія українського оповідання XXI століття
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XXXIX). Огляд кількох мовних конструктив народної пісенності
- ❖ У вирі пристрастей, не вистуджених віками
- ❖ Із сучасної румунської поезії: Чіпріян Попеску
- ❖ Костіка II-ий (Із циклу ПРОМАХИ)
- ❖ Бляшаний Христос (Уривок з роману)
- ❖ Народно-християнські свята українців Добруджі. Святий Юрій
- ❖ Дитячі сторінки

Іван РЕБОШАПКА

РУМУНСЬКЕ АНОВОАНЕ ВИДАННЯ «ЩОДЕННИКА» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У співвідносному зв'язку з художнім оформленням румунського Шевченкового «Щоденника», представленого в попередньому числі «Нашого голосу» (№ 285), знаходиться його науково-літературознавче «оснащення».

Румунське видання «Щоденника» відкривається передмовою перекладача Корнелія Ірода з промовистим заголовком *De vorbă cu Taras Șevcenko* (Розмова з Тарасом Шевченком чи, може, На розмові з Тарасом Шевченком або Розмовляючи з Тарасом Шевченком), належною лектурою якого вчитуються дві з найхарактерніших ознак «Щоденника», визначених Ієремєю Айзенштоком, а саме його безпощадна щирість і безпосередність. Правдоподібно, ці дві суттєві ознаки обумовили в душі Корнелія Ірода відчуття того, що, перекладаючи «Щоденник», він справді розмовляє з Шевченком. Перекладач тієї думки, що ні поетові твори (деякі, щоправда, з автобіографічними відлуннями – *I. P.*), ні вельми цінна ним же перекладена румунською монографія Павла Зайцева *Життя Тараса Шевченка*¹ (написана в третій особі, вона – своєрідний посередник між поетом і читачем-перекладачем) не є настільки безпосередніми, як «Щоденник», який «ставить [перекладача, читача] віч-на-віч з тим, хто його веде [тобто, з Шевченком – *I. P.*], і ти стаєш духівником і зберігачем найінтимніших його переживань».

Передмова до «Щоденника» вміщає кілька методологічно-пропедевтичних порад/вказівок і ряд корегуючих приміток. З категорії корисних варто сприйняти сугеровану пораду – читати спочатку наведену у цьому виданні [як і в материковому, за яким здійснено переклад, відзначає Ірод] коротку *Автобіографію* Шевченка, а потім «Щоденник», у чому є певна рація. Крім *Автобіографії*, я спочатку заново перечитав і монографію Зайцева, що дало мені широкий сприятливий фон для рецепції «Щоденника».

У передмові Корнелія Ірода по-свіжому окреслено визначальні моменти життєвого і творчого шляхів Шевченка. Не бажаючи позбавити читача зацікавлення «Щоденником», він представляє його таким чином, щоб пробудити в останнього інтерес до цього видання. Зацікавлюючим нововведеним у передмові є питання Шевченкового засланського

строку. Загальновідомо, що Шевченко відбув десятирічне заслання, а про те, на скільки років його було засуджено, ні в підручниках, ані в переважній більшості трактатів не вказується. Даний факт вперше, якщо не помиляюся, увів у літературознавство шведський учений-славист Альфред Єнсен у своїй праці 1916 р. *Taras Schewtschenko, ein ukrainisches Dichterleben. Literarische Studie von Alfred Jensen* (Wien, 1916), у перекладі якої 1921 р. українською мовою на сторінці 15 читаємо: 30 травня 1847 р. «проголошено вирок»: арештованим членам Києво-Мефодіївського братства Гулакові, Кулішеві, Білозерському, Костомарову випали легші покарання, тільки Шевченка «стрінула найостріша кара: його zdegradовано на звичайного жовніра в Азії, [а] його звільнення від примусової служби відсунено на неозначений час (тут і далі підкреслення наші – *I. P.*). А, починаючи з переведення 8 червня 1847 р. з Оренбурга в Орськ, – уточнює Єнсен, – зачалось його довше як десятилітне заслання». У свою чергу, Зайцев пише, що в ті часи «каторжники проходили 25-річний військовий стаж» (*Viața lui Taras Șevcenko*, т. 2, с. 12), а Шевченкове «заслання могло тривати і 20 років та навіть й більше» (*Там само*, с. 45). Корнелій Ірод же відзначає, що в тодішній царській Росії солдати проходили 25-річний військовий стаж, а начальник Петербурзької поліції Орлов запропонував цареві, щоб Тараса Шевченка взяти до війська звичайним солдатом у військовий корпус Оренбурга «по законному стажу», тобто на 25 років» (Передмова *De vorbă cu Taras Șevcenko*, с. 7), і «в Оренбурзі (...) військова муштра для поета-«бравого солдата» була нестерпною мукою і приниженням, особливо коли він думав, що йому треба буде терпіти все це протягом 25 років!» (*Там само*, с. 8). Відповідним, правдоподібно, такій обставині є гнітючий його стан, відчутний у написаних в Орську поезіях і в листі до Козачковського, в якому зокрема вражають розпачливі думки поета: «...тут руді, сонцем спалені піски, і туга за голубими і зеленими нивами, високими курганами і темними лісами України стає ще сильнішою. О моя доле/ моя Вкраїно! Чи я то вернусь з цієї пустині, чи, може, тут і загину? Години минають глухо, наче б они були місяцями і роками, і не раз кровавими сльозами омочу постелю. Дай, Боже, щоб я не вмер як засланий в чужім краю...»

(Продовження на 4 с.)

РУМУНСЬКЕ АНОТОВАНЕ ВИДАННЯ «ЩОДЕННИКА» ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження з 3 с.)

Оснащення румунського видання «Щоденника» науковим апаратом у сторінкових виносках (корективи, примітки, коментарі тощо) починається уже з *Автобіографії*, написаної Шевченком за рік до смерті, як стверджує Ірод, для не зовсім провідного журналу («Народное чтение»), можливо, і поспішно, з неточностями (роки народження та осиротіння, десятилітнє заслання і визволення) та оминання певних моментів (поява *Кобзаря*, який приніс йому славу найбільшого українського поета і ін.), для яких Корнелій Ірод наводить відповідні корективи, відзначаючи, що Шевченко настоює на кар'єрі художника і майже зовсім не згадує факт його постання як видатного поета, згадуючи лише момент написання балади *Причина*.

Властива Корнелію Іродові як прозаїкові (автору цікавих оригінальних оповідань та романів) схильність до значущих деталей зображуваних ним фактів уповні наявна і в підготовці Шевченкового «Щоденника» до друку, на цей раз – як ретельного текстолога, який подав у розпорядження румунського читача дане видання у зразковому текстологічному впорядкуванні. Часті його примітки та анотації, подані навіть у текстах, у дужках, і не наприкінці тома, а в сторінкових виносках, становлять «густий» інформаційний фон для зручного, проникливого й суттєвого сприйняття комплексного феномена Тараса Шевченка румунським читачем, пересічним та навіть й літературознавцем, обізнаними дотепер з поетом із застарілих джерел, окрім можливого обізнання з монографією Павла Зайцева (надрукованою 2013 р.).

Складові аспекти анотованого перцептивного фону – найрізноманітніші: пояснення невідомих усім читачам термінів і виразів та, інколи, співставлення їх із змістовно-структурно подібними румунськими еквівалентами: *зелена алея – шпіцрутени; армянин-маркитант; клейменний каторжник; березова каша; фельдфебель; малоросійський язык; малоросс*. Пояснення метафоричних Шевченкових прізвиськ і назв, як «дьячка-малаяра» з Тарасівки *Апеллесом* (= старогрецький живописець-портретист IV ст. до н. е.); відомого російського мовознавця-лексикографа В. Даля – псевдонімом *Козак Луганський*; Новопетровську фортецю – замком *Едикуль у Стамбулі* (де були ув'язнені й румунські господарі, між якими Константін Бринковяну із чотирма його синами). Корисними є

і вказування особи, ідентичність якої не впливає з Шевченкових контекстів: «... *летняя резиденция нашей комендантши*» (= Аґати Ускової); «...*как говорит поэт*» (це – Лермонтов); «...христианин N (цар Микола I, який заборонив Шевченкові писати і малювати, чого не заборонив *Август-язычник*», заславши Овідія Назона «*к диким гетам*») і т. п.

Вслід за Павлом Зайцевим, Ірод подає «освіжені» анотації про окремі моменти поетового життєвого шляху, як, наприклад: Шевченка було покарано у Вільнюсі не за те, що, малюючи ніччю, він міг би запалити не лише будинок, а й місто, а, як впливає з інформаційних джерел, прибувши з балу раніше, ніж сподівався Шевченко, молодий Енгельгардт, рознервований настійливим залицянням молодого лейтенанта до його дружини (що не було їй не до вподоби), Енгельгардт скоро покинув бал і «розрядився» на Шевченкові; дивування Шевченка, чому на протязі 10 років його не підвищили бодай до унтер-офіцера, це, як стверджує Ірод, не через пиху, а лише бажуючи позбутись принизливих обов'язків солдата. До «скупі» записки Шевченка від 13 травня «*устроить свою временную квартиру*» на пароплаві, яким він подорожував із Астрахані до Нижнього Новгорода, додано деталі про відведення Шевченкові окремої каюти, його оточення друзями тощо; до вказаної Шевченком дати його визволення (22 серпня 1858 р.) додано уточнення: 1 травня 1858 р. з наказу царя «солдата Шевченка подано у відставку», але він «був визволений аж 21 липня об 11 годині, коли офіцер Бутаков приніс йому вістку, що він – вільний».

До перцептивного фону сприйняття румунським читачем Шевченка належить ряд обширних, корисних Іродових анотацій, наприклад, про Богдана Хмельницького, про римського поета Овідія й інших. Не відомо мені, якими є примітки релігійного змісту недавнього материкового видання «Щоденника». Примітки й анотації Корнелія Ірода з вищими філологічною і теологічною освітами – доречні, корисні, доповнюючі, як, наприклад, анотації про Нікейський вселенський собор, про Елісейський парк (Еден), про грецький острів Патмос, на який був засланий римським імператором Доміціаном (кінець I ст.) євангеліст Іоан, де написав профетичний твір *Апокаліпсис*, який доповнює книги Нового Завіту тощо.

До ряду оригінальних приміток (складених Є. П. Кирилюком для материкового «Щоденника»

1949 р., на основі якого постав румунський його переклад), у міру потреби, наведено належні сучасні добавки і, щонайголовніше, корективи, як, наприклад, до примітки Кирилюка про «негативне, оцінювання Шевченком» творчості французького письменника Єжена Сю, що «збігається з оцінкою геніального російського критика В. Г. Белінського»: посилаючись на Зайцева, Ірод допускає, що відразу Шевченка особливо до творів Єжена Сю *Сесіль і Матільда або мемуари молодої жінки* пояснюється тим, що французький письменник (справжнє ім'я – Marie-Joseph Sue) був військовим лікарем, а військовики були поетові антипатичні. У доданої примітці безпощадно розвінчено «геніальність» Белінського, який твердив, що українська мова – регіональний діалект, а українська література «тхне простонародною мовою й дурною головою селянина».

Румунське видання «Щоденника» з багатьох точок зору корисне пересічним румунам і літературознавцям для пізнання життєвого шляху і художньої сутності Тараса Шевченка. «Щоденник» подає, наприклад, цікаві співвідношення поетичних роздумів про неминучу приреченість людської долі й її усвідомлення поетом у безнадійних моментах, роздуми, виражені за допомогою метафоричної конотації образу моря³. У поезії *Вітер з гаєм розмовляє*, наприклад, написаної 1841 р. у Петербурзі, читаємо: «...*Поплив човен в синє море, / А воно заграло, – / Погралися гори-хвилі – / І скіпок не стало*». Будучи засланим в Орську, – відзначає Павло Зайцев, – Шевченкові подобалось нести службу днювальника біля щогли павільйону, звідки досхочу можна було споглядати безмежність морського горизонту. Образ човна, з яким «*гори-хвилі граються*» (= символ знедоленої людини, включно і поета) зринув у листі (1 липня 1852 р.) до Семена Артемовського, в якому поет запитується й сам собі відповідає, що колишні відвідувачі 1842 р. богеми «Січ» живуть дома спокійно, тільки він один безнадійно скитається: «... *где-то они теперь? Живут себе дома припеваючи: только я один, как отколотая щепка, ношуся без пути-дороги по волнам житейского моря*». Із «Щоденника» дізнаємося про обставини постання російських повістей Шевченка у періоді 1853-1855, коли, як вважає Павло Зайцев, поет був сповнений френетичної творчої енергії, безперервною працею намагаючись рятувати свою душу, щоб не була охоплена безнадією. Тієї ж думки була і Магдалина Куцюк, лише трохи інакше виразила її: російськомовні повісті Шевченка – це змагання за своє виживання.

Явні співвідношення життєвого Шевченкового шляху і відносної літературної фікції наявні у повісті *Художник*, написаної 1856 р. у Новгородському укріпленні й надрукованої спочатку в ж. «Киевская старина» (№ 1-3, 1887 р.) з підзаголовком *Автобиографическая повесть*. Вона вміщає в сюжетній канві багато епізодів з життя самого Шевченка, але й «відлуння» платонічної любові до дружини коменданта фортеці Аґати Ускової, яка внаслідок глузування з неї лікаря Нікольського з приводу частого її гуляння з Шевченком, перестала 1855 р. зустрічатися з ним, що поет сприйняв як зраду і втрату єдиної моральної підпори, як зізнавався він у листах до Броніслава Залеського: «(Аґата) (...) *эта прекраснейшая женщина для меня есть истинная благодать божия. Это одно, единственное существо, с которым я увлекаюсь иногда даже до поэзии. Следовательно, я более или менее счастлив; можно сказать, что я совершенно счастлив; да и можно ли быть иначе в присутствии высоконравственной и физически прекрасной женщины?*» (9 жовтня 1854 р.). 10 лютого 1855 р. в листі до того ж Бр. Залеського Шевченко заново відтворив ці почуття ще більш поетичніше: «*Какое чудное, дивное создание непорочная женщина! Это самый блестящий перл в венце созданий. Если бы не это одно-единственное, родственное моему сердцу, я не знал бы, что с собою делать. Я полюбил ее возвышенно, чисто, всем сердцем и всей благородной моею душою. Не допускай, друже мой, и тени чего-либо порочного в непорочной любви моей*». Припинення Аґатою Усковою чистих душевних співвідносин з Шевченком приголомшило поета. У листі від 1855 р. до свого протектора секретаря Ради Академії мистецтв В. І. Григоровича він вилив нестерпний крик замученої його душі: «... *далеко от всех милых моему сердцу, в киргизской пустыне, в одиночестве и в самом жалком, безотрадном положении. Восемь лет я выстрадал молча. Я никому ни слова не писал о себе, думал, что терпением все одолею. Но, к несчастью, я горько ошибся, терпение так и осталось терпением, а я между тем приближаюсь к 50 году моей жизни. Силы и нравственные и физические мне изменили, ревматизм меня быстро разрушает. Но что в сравнении болезни тела с болезнью души, с той страшною болезнью, что зовется безнадежностью. Это ужасное состояние*».

Співвідношень щоденникових записок Шевченка з його творчістю набагато більше, ніж я представив досі.

(Далі буде)

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

Забута письменниця Сидонія Никорович

У грудні ц. р. минає 130 років від дня народження Сидонії Никорович-Гнідий (1888-1957) – талановитої письменниці, журналістки, активної громадсько-політичної діячки. Вона народилася і померла в Румунії.

Перед Першою світовою війною на літературну дорогу її благословила Ольга Кобилянська, давши напуття: «Ви повинні писати лише з народного життя. Тут цілий невихіснаний скарб, ви дуже близько живете нашій народній душі»¹. Про неї іменита письменниця повідомляла в листі до Павла Богацького від 12 вересня 1922 р.: «В нас є потрохи молодих сил і п[ан]ї Сидонія Гнід[ий]»².

Вона з дитинства любила рідний народ, була, як зізнавалася в час своєї найвищої творчої активності, «дитиною народу», знала «його душу, його біль, його тугу»³. Самовіддана боротьба «за правду національної ідеї», окуплена великою особистою жертвою, склала зміст і сенс її життя і творчості. «Перша моя і послідня ціль є вияснення політичної проблеми України і очищення національного ґрунту від чужих трійливих деструктивних впливів, щоб хоч почасти лишити грядущим поколінням чисте вироблене українське поле і на нім засів здорової рідної думки»⁴, – так письменниця визначила свої творчі пріоритети і програму політичної боротьби.

Ідеалом Сидонії Никорович був Тарас Шевченко. Творчість великого поета сформувала в її свідомості програму побудови вільної Української держави із законами своєї «правди, і сили, і волі», «з новим і праведним законом» свого ж таки Вашингтона. Тарас Шевченко, за її визначенням, став для всього українського народу «високим ідеалом українського державника, патріота, лицаря»⁵. Без поетового слова, вважала вона, «не може бути з'єданого відродженого українського народу, не може бути новітньої самостійної України, не може бути могутньої української нації»⁶.

ІдеїнаціософськоїконцепціїТарасаШевченкавказали Сидонії Никорович напрям можливого розв'язання українських національно-політичних проблем шляхом, як вона сподівалася, активної просвітнянської роботи серед широких мас народу і піднесення на цій основі їх патріотичного духу, готовність боротися за побудову Української самостійної держави.

У поглядах на завдання літератури Сидонія Никорович виходила з того, що «творчість з народного життя забирає в кожному народі перше місце, бо в душі народу є найбільше духової чистоти»⁷. Кожний чесний письменник, наголошувала вона, в час поневолення свого народу повинен відкинути думку про писання заради «забави і сенсації». Він мусить узяти на себе відповідальність за виховання народу «в однім морально-національним дусі», повинен підготувати його «для своєї самостійності до виступу на арену історичного життя, на політичну арену світу, до політичного співжиття з іншими історичними народами»⁸. Отже, Сидонія Никорович

вбачала в літературі могутній чинник повернення поневоленого народу до незалежності, входження українців, як історичного народу, в коло країн із самостійним політичним устроєм. Саме такими поглядами Сидонії Никорович на завдання літератури і роль письменника в суспільстві була продиктована ідея створення нею журналу «Самостійна думка» й об'єднання довкола часопису українських письменників-націоналістів Румунії.

Твори Сидонії Никорович позначені різними підписами: прізвищами її першого і другого чоловіків (Сидонія Гнідий, С. Г. Никорович, Сидонія Никорович), псевдонімами (Леся Буковинка і, ймовірно, Дністровий Щупак) та криптонімами (С. Г. Н., Лб).

Народилася Сидонія Никорович 14 (26 за н. ст.) грудня 1888 р. на Буковині – в селі Рус-пе-Боул (Rușii-re-Boul, тепер Палтін) Кимполунзького (нині Сучавського) повіту Румунії в родині учителя місцевої школи Іллі Ілюка⁹, який два з половиною місяці перед цим отримав тут своє перше робоче місце¹⁰. 6 січня 1889 р. дитя охрестив отець Теофіл Дімітрович у присутності рідних новонародженої і хрещених батьків – Михайла Сиротюка, вчителя з Рус-Молдовиці, та Марії Зуграк, дружини вчителя з Ватра-Молдовиці.

Дитинство письменниці минуло в Кичері (тепер Червона Діброва Глибоцького району Чернівецької області), в мальовничій місцині – невеличкому селі, що «розкинулося між горбиками під лісом»¹¹ на 530-ти гектарах, де проживало всього близько сотні осіб¹².

Сюди Ілюки перебралися восени 1891 р., коли глава сімейства отримав нове призначення – посаду управителя тамтешньої школи¹³.

Перші уроки життєвої мудрості Сидонія отримала від бабусі – простої селянки, «яка мала добрі і строгі обичаї, розвинену душу і ясні поняття про честь українського народу. Вона була, в повнім значенні того слова, селянкою-аристократкою». Бабуся виховала внучку «в дусі українських казок, байок і національної традиції»¹⁴. Але найбільше для становлення Сидонії як особистості дав батько, який був людиною широких прогресивних поглядів. Він несхитно стояв на позиціях українського патріотизму, повсякчас піклувався про освіту рідного народу, невтомно працював задля полегшення його соціального й національного становища, настійно дбав, щоби його вихованці виростили національно свідомими громадянами своєї Батьківщини. Батько, як згадувала Сидонія Никорович, «не полишив мені ніяких маєтків, але він полишив мені дуже багато – цілий несплямлений скарб, це любов до народної справи і віру у свою Батьківщину. Він оставив мені велику болючу-горючу тугу за всім нашим і той величавий образ України, що носив ціле своє життя в своїй душі»¹⁵. У кожній батьковій справі, яка стосувалася підняття українського села із злиднів і темряви, Сидонія зарекомендувала себе не тільки надійною помічницею, а й сумлінною ученицею в засвоєнні щирого й доброзичливого ставлення до селян.

У Кичерській школі остаточно сформувалися педагогічні погляди Іллі Ілюка, виробилися різноманітні форми й методи навчання та виховання дітей. Молодий учитель прагнув, щоби його учні не лише засвоювали міцні знання, а й були готовими до практичної діяльності після школи, вміли шанувати свій рід і народ. Його стараннями шкільну кімнату прибрали портретами Тараса Шевченка, Івана Франка і Юрія Федьковича, а щоденні уроки завершувалися розповідями з української історії, в яких козаки поставали хоробрими переможцями і визволителями своєї Батьківщини¹⁶. Велику втіху приносили вчителю виконані його вихованцями творчі завдання на різні теми, як-от: «Як жив або живе мій дід і що про нього доброго розповідають», «За що я люблю свою матір», «Які казки розповідає моя бабуня»¹⁷ тощо. Вдома учні записували від сільських старожилів народні пісні, казки, приказки і в школі за допомогою наставника вчилися аналізувати ті самотні перлини народної творчості.

У своїх учнях Ілля Ілюк найбільше цінував любов до праці, тому вихованню цієї риси дитячого характеру надавав особливі ваги. За його дорученням взимку школярі збирали зернятка фруктових дерев, складали в спеціальні коробочки і зберігали у шкільній шафі. Навесні ті зернятка висівали у шкільному городі, а відтак вирощували щепи і дарували їх дітям. Але, що

найважливіше, на таких спільних заняттях працюючи виявлялися різні здібності й таланти учнів, вироблялися навички до суспільно корисної діяльності.

Показово, що Ілля Ілюк не поривав зв'язку із своїми вихованцями й по закінченні ними школи. Через газети «Руска Рада» і «Народний голос» він у формі листів звертався до них, їхніх батьків та всієї буковинської молоді «повторительної науки» із закликами продовжити навчання шляхом самоосвіти, читання книжок на різні теми, давав господарські поради, підкреслював користь об'єднання в народні організації, виступав проти денаціоналізації українців, застерігав від відвідування корчми тощо. Адресуючи свого листа селянам-хліборобам, він, підкреслюючи роль українського учительства, писав: «Так як Ви, дорогі браття, заподадливо доглядаєте те в землю Вами кинене зерно, щоби воно гарно зійшло, без усяких шкідливо росло та принесло красні плоди, так само наш учительський обов'язок – доглядати, аби те зерно науки, яке народна школа защеплює у молоденьку душу дитини, свobodно росло, розвивалося та принесло вже раз нашому народові пожадані плоди кращої долі»¹⁸. Крім того, в Кичері Ілля Ілюк ініціював заснування ощадної каси, читальні, Січі, торговельних спілок, що значно полегшало життя місцевого селянства. Також він публікував оповідання на теми села. Це був воістину народний учитель, «добродіятець Русі (*тобто України*. – В. А.) і світла ширитель»¹⁹, як називали його буковинці. У 1908 р. Ілля Ілюк отримав третє місце роботи – в народній школі села Чорнівка, що неподалік Чернівців, де й завершив свою педагогічну діяльність.

Навчалася майбутня письменниця, як і більшість тодішніх дівчат, лише в початковій школі. Але глибокими знаннями, здобутими шляхом самоосвіти, могла подивувати знавців української і світової історії, культури, філософії, релігії.

У 1909 р. Сидонія вийшла заміж за православного священника Омеляна Гнідого. Ймовірно, восени 1911 р. молоде подружжя перебралося в село Лука (зараз у складі селища Кострижівка Заставнівського району Чернівецької області). Тут і розгорнулася письменницька діяльність Сидонії Гнідий. Саме цим прізвищем підписані її перші твори, опубліковані в газетах «Нова Буковина», «Народний голос», «Промінь», журналах «Ілюстрована Україна» та «Літературно-науковий вістник».

На початку ХХ ст. Лука часто потрапляла на шпальти буковинської періодики. Передусім дописувачів приваблювали природні багатства місцевості, на якій вона розташована. «Се село обдароване Богом красою. З одного боку обливає его тихий Дністер, а з другого боку темний лісок мріє, в селі толока розлога, а довкола поля, городи урожайні»²⁰, – висловлював своє захоплення автор замітки з газети «Руска Рада».

(Продовження на 8 с.)

Забута письменниця Сидонія Никорович

(Продовження з 7 с.)

Йому ж вторив і кореспондент «Народного голосу»: «...В урожайній долині Дністра, покритій літом не тільки гарним збіжжям, але також і пишними садами та галями, розложилося майже напроти галицького містечка Заліщики невеличке, бо всього около 200 чисел домів займаюче сільце Лука»²¹. Водночас повним контрастом до описаного постає картина соціально-економічного життя села: «Церква обдерта, школа невідповідна, громада при такій обставині не тільки не має жадної готівки, але навіть і обдовжена, а дідич з громадськими радними рекурують роками проти репарації церкви і будовиновоїшколизпричинитяжкихчасівта...убожества громади»²². Втім не все виглядало так песимістично. З'явилися молоді енергійні сили з числа патріотично налаштованого учительства, які всю надію поклали на просвіту сільської громади. Замість священика, який сорок років провадив політику денационалізації українського села і був постійним відвідувачем місцевої корчми, прийшли справжні пастирі, віддані Богові і людям. Наприкінці квітня 1901 р. за участі посла до

Буковинського сейму, професора Степана Смаль-Стоцького і численних делегацій з навколишніх сіл у Луці засновано читальню «Рускої Бесіди»²³, під приміщення якої один із місцевих мешканців Онуфрій Лаб'юк віддав власну хату. Відтак ця надважлива для сільської громади подія доповнилася відкриттям Народного Дому, в приміщенні якого розмістилися всі народні організації Луки: читальня «Рускої Бесіди», «Каса позичкова і щаднича» та «Січ»²⁴. В освяченні нової будівлі взяв участь і отець Омелян Гнідий, «щирий народолюбець і ревний патріот, котрий тільки добра народові бажає»²⁵. Відтак його обрали головою читальні. Високу довіру він виправдовував чесною і самовідданою працею на користь громади, настійно закликаючи, як приміром, під час святкування 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка, «до просвіти і гуртуватися в товариства, а тоді жадні кайдани, жадна заборона і насильство «не скує душі живої і слова живого»²⁶.

Оселившись у Луці, Сидонія Гнідий, як і її чоловік, повністю віддалася просвітницькій праці.

(Далі буде)

Примітки:

¹ Никорович С. Цвіти споминів. Білі акварелі / Сидонія Никорович // Ольга Кобилянська. Альманах у пам'ятку її сороклітньої письменницької діяльності (1887 – 1927). – Чернівці, 1928. – С. 268.

² Кобилянська О. Лист до Павла Богацького від 12 вересня 1922 р. // ЦДАВО України, ф. 3864, оп. 1, спр. 18, арк. 20 – 21.

³ Никорович С. Гість з Галичини (3 нагоди гостини В. Ткачука) / Сидонія Никорович // Хліборобська правда. – 1936. – 16 серп. – С. 3.

⁴ Там само.

⁵ [Никорович С.] Шевченкова лицарська / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 11. – 22 берез. – С. 3.

⁶ [Никорович С.] На могилі батька Тараса / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 9. – 8 берез. – С. 3.

⁷ [Никорович С.] «Сині чічки» Василя Ткачука / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – 1936. – Ч. 9. – 8 берез. – С. 3.

⁸ [Никорович С.] Великі історичні завдання українського письменства / [Сидонія Никорович] // Хліборобська Правда. – Ч. 5. – 9 лют. – С. 3.

⁹ Certificat de botez. Pastoria de suflète ort. or. Ruşii-pe-Boul 19 August (1 Sept.) 1902. Зберігається в архіві професора Богдана Мельничука.

¹⁰ Див.: Державний архів Чернівецької області. Кваліфікаційні листи початкових шкіл Буковини. – Ф. 211., оп., 1, од. зб. 3338, арк. 82 зв. – 83.

¹¹ Никорович Г. С. На могилі могого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 2.

¹² Див.: Gemeindeflexikon der im Reichsrate vertretenen königreiche und länder. Bearbeitet auf grund der ergebnisse der volkszählung vom 31. Dezember 1900. Herausgegeben von der k. k. statistischen zentralkommission. XIII. Bukovina. – Wien, 1907. – Р. 6.

¹³ Див.: Державний архів Чернівецької області. Кваліфікаційні листи початкових шкіл Буковини. – Ф. 211., оп., 1, од. зб. 3338, арк. 82 зв. – 83.

¹⁴ Никорович С. Гість з Галичини (3 нагоди гостини В. Ткачука) / Сидонія Никорович // Хліборобська правда. – 1936. – 16 серп. – С. 3.

¹⁵ Никорович Г. С. На могилі могого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 16.

¹⁶ Див.: Там само, с. 5.

¹⁷ Див.: Там само, с. 6.

¹⁸ Ілюк І. Відозва! / Ілля Ілюк // Народний голос. – 1913. – Ч. 37. – 3 жовт. – С. 2.

¹⁹ Див.: Руска Рада. – 1901. – Ч. 43. – 26 жовт. (8 падолиста). – С. 343.

²⁰ Подорожний. Допись з-над Дністра // Руска Рада. – 1901. – Ч. 12. – 23 марта (5 цвітня). – С. 93.

²¹ Громадянин. Громадська господарка в Луці // Народний голос. – 1913. – Ч. 46. – 4 груд. – С. 4.

²² Там само, с. 5.

²³ Див.: В Луках над Дністром // Руска Рада. – 1901. – Ч. 17. – 27 цвіт. (10 мая). – С. 134 – 135.

²⁴ Учасник. Народне свято в Луці з нагоди відкриття «Народного Дому» // Народний голос. – 1911. – Ч. 59. – 26 груд. – С. 5.

²⁵ Там само, с. 8.

²⁶ Шевченкові обходи. Лука // Народний голос. – 1914. – Ч. 13. – 22 мая. – С. 2.

Василь ТОДОРІВ

ПІСЛЯ СІВБИ З МОЛИТВОЮ ЗАВРУНЯТЬ ЩЕДРОДАЙНО СХОДИ

На Буковині вкотре і поспіль на високому європейському рівні
вшанували Достойника од української літератури

У Червоній залі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича увісімнадцяте відбулася церемонія вручення нагород і відзначення цьогорічних лауреатів обласної (від 2015-го – Міжнародної) літературної премії імені Івана Бажанського.

Утім, літературне дійство мало відбутися у Румунії, але оскільки ректор Сучавського університету «Штефан чел Маре» зовсім нещодавно став міністром освіти і науки цієї сусідньої з Україною держави, і аби на тривалий час не переносити поважного заходу (будь-яка зміна разуче впливає на хід того, що могло б відбутися, за логікою усіх речей як факт доконаної дії – майже не збувається), виникла потреба провести своєрідну естафету таких форумів у Чернівецькому національному університеті.

Звісно, на правах господарів з вітальним словом до аудиторії, зокрема і студентів-філологів (декан і письменник Борис Бунчук) звернулася проректор з науково-педагогічної роботи з питань навчально-виховного процесу Тамара Марусик, зазначивши при цьому, що така зустріч на горі Домінік є виявом добросусідства і толерантності між представниками двох країн.

Власне, цю ж думку продовжила Генеральний консул Румунії у Чернівцях Елеонора Молдован. У доволі-таки вишуканій манері, до того ж – чисто українською. Насамкінець – і румунською. Чим не респект дипломатичності, що особливо важливо і характерно для третього тисячоліття, коли мало чого доброго і повчального ставиться за приклад.

У другому блоці наголошувалося на зародженні і підґрунті Літературної премії імені Івана Бажанського.

Письменник, секретар-референт Чернівецької обласної організації НСПУ, фахівець відділу з інформаційної діяльності і комунікацій ЧНУ, співзасновник Василь Джуран гранично окреслив рамки цієї ідеї – створення своєрідного літературного дітища на Буковині. Спершу літературна імпреза відбувалася у

с. Дорошівці, де народився Іван Бажанський, у Вікні, де віддав шкільництву чверть віку, і колишньому повітовому містечку над Черемошем – Вашківці, – що оспівані славнозвісною «Черемшиною» Миколи Юрійчука і Василя Михайлюка.

Послідовність тривала аж до 2013-го.

Із цього рубежу довелося шукати вже інші літературні пості: двічі – у редакції газети «Буковинське Віче», 2015-го – у приміщенні обласної організації НСПУ, і знову двічі – у тих же Вашківцях за вельми трудівничої, так би мовити, підтримки директора – уже НВК «Вашківецька гімназія імені Івана Бажанського» Лілії Гуйванюк і тамтешнього міського голови Миколи Перча.

Нині у коштовній родзинці – Єрусалимі над Прутом, як називають Чернівці у світах. За визначенням літературознавця Сергія Плачинди «стежки до Чернівців творчу душу ведуть, а від них – душу України у світ несуть».

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації – тепер ЧНУ, – яка увійшла до семи чудес України з іще однією дивовижною – Хотинською фортецею, гостинно прийняла посланців з-поза річки Сірет. Їм цікаво, адже такі чи подібні зустрічі – літературні і географічно-туристичні – незабгнення найвищого ґатунку. До того ж, сам Іван Бажанський колись не раз бував у Сучаві як паломник і письменник.

(Продовження на 10 с.)

ПІСЛЯ СІВБИ З МОЛИТВОЮ ЗАВРУНЯТЬ ЩЕДРОДАЙНО СХОДИ

(Продовження з 9 с.)

Мистецтво приречене посідати позиції, принаймні, як оця, буковинська. У своїй цілковитій самовираженості через Особистість Бажанського, котрого і на 155 роковини щиро і відверто шанують. Приклад: іменні вулиці, гімназія, меморіальні дошки (в тому числі барельєф і горельєф), сад (Боже, сад імені!). І на думку спадає супердворядок із філософським заземленням в основу Істини:

**Життя не кінчається смертю,
Коли залишається сад.**

Автор – поет Віктор Терен.

Річ у тім, що людина письменницької, педагогічної і фотографічної (на Буковині був одним із перших майстрів фотооб'єктиву) орбіт ще й навчав школярів-гімназистів усьому цьому і азам закладати сади.

Яка висока філігрань уміння і справи із їх глибокими підтекстами, що, за Бажанським, світилися дивовижними чарами цвіту, а під золоту осінь ставали хрестоматіями воістину уреченої людської мудрості.

І оця днина у ЧНУ – ренклодописна у світлиці з інтонаційними світоглядними імперативами людини, котра водночас була і сіячем, і сівачем.

За цим плугатарем, зродиться може тільки на ниві, прообразом якої стане господарська сівба. І тому у цей глагольний конструктив із насиченою градацією зробленого, про що йшлося (від іменних вулиць до саду!) логічно вписується і пам'ятник у наддністрянському селі, де народився, а Вікну і Вашківцям знадобився.

Єдине, що видається очікувальним у близькій перспективі – повне зібрання творів письменника. 155 – це магія чисел, це та омега, яка не зволила дорівнюватися через тире своїй альфі, а ... ніби відтермінує через унікальне зухвальство у часах дану їй природну уготованість. Аби ще й дозріли чесні хліби ПЗТ.

Отже, диктова дощечка на хресті до уваги не береться. 100 разів мав рацію Сенека, коли прорік: «Для великої душі – все менше від неї».

Іншими словами, Бажанський був і дбав заради співвітчизників, щоб здобували.

Сіач і сівач... Навіть школу урятував від «гвинтиків» – паліїв і геростратів Першої світової війни. Вони уже заходилися підпалювати Вашківецьку Країну знань. Під руками було все – тільки черк сірника. Та зішестя небесне упало на уста Наставника, Письменника і Директора: «Не робіть гріха, бо це народна школа».

І врятував.

А який племінж жертвовного письма письменника возрів у Щоденнику про війну, що інформованістю із театру бойових дій і коментарями є чи не найкращим вислідом у військовій історіографії (міг письменник зустрітися і з Джоном Рідом, котрий пішкував Заставнічиною Івана Бажанського на Заліщики).

Але оця стріча у Червоній залі при усьому іскрометному блискі (надворі уперше по-весняному засвітило Ярило!) двох превисоких венеціанських дзеркал. Гейби перемовини на рівні послів. Консул же є у залі.

Тож кульмінаційний момент – вручення літературних премій. Цьогоріч їх удостоєні: голова Союзу українців Румунії, депутат Парламенту сусідньої країни Микола-Мирослав Петрецький, проректор з науково-педагогічної роботи з питань навчально-виховного процесу Чернівецького національного університету Тамара Марусик.

У цьому плетиві покраїнно: декан філологічного факультету Єлена-Лумініца Турку, завідувач кафедри румунської мови та літератури Клаудія Костін, лектор

Анамарія Гавріл (усі із Сучавського університету «Штефан чел Маре»), також шкільний інспектор Сучавського повіту Лучія Мігок.

Україну представляли чернівецький письменник Олександр Довбуш, голова Вашківецької міської ради об'єднаної територіальної громади Микола Перч, доцент кафедри української літератури філологічного факультету ЧНУ Василь Костик, громадський діяч Олександр Столяр і краєзнавець Дмитро Бугайчик.

Їхні виступи – красномовне свідчення того, як потрібно працювати за Бажанським. Бодай – у мі-

німальних відсотках (на таку звитягу фахів, талантів і підходів, які мав він за промислом Божим, навряд чи хтось найближчим часом зважиться), щоб такі сягнути оцього універсального мінімуму.

Іще гості із сусідньої країни зізналися: український Проект сподобався. Постараються і в себе сотворити таке чи подібне. Може, і до Пам'ятин (20 травня ц. р. – 85-річчя з дня утрати письменника).

Надих був глибинно-глибинним, що здалося: перекладачеві, відомому журналістові Василеві Бику і не треба шукати слів-відповідників. Як і те, що нема кордонів між друзями, котрі досі не бачилися, а за дві години стали ними. А є своєрідні розгойдані гони літературного та наукового значення.

У палітру вишуканого українсько-румунського дійства під егідою славного імені Івана Бажанського вплелися й виступ бібліотекаря відділу краєзнавства Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені М. Івасюка Марії Дудидри із оглядом літературних новинок про творчість Іменованця цієї днини разом із його спадщиною, а також пісні співака, композитора, доцента кафедри музики ЧНУ і лауреата премії імені І. Бажанського Івана Дерди на слова першого.

Ще здалося: зафрахтована на майбутть августійша Постать із вічним енергоструменем зарядженості на ідеї і справи цим заходом виконала й почесну дипломатичну місію – єднати Словом народи (як там у Франка: коріння вдома – віти у світах).

Пощастило, бо так, либонь, бажав Бажанський.

У Чернівцях не чекають 19-ої літературної імпрези, пов'язаної з іменем великого Достойника. Уже готуються! Секрети не видаємо. Один, правда, виповімо: на шкільній «стежині» (чомусь Андрій Малишко нагодився в інтертексті!) рівно рік росте іменна туя голови НСПУ Михайла Сидоржевського. Вочевидь, письменницька естафета. Без неї – усе інертне. Росте у краю «Черемшини» (2 травня – 15 роковини відходу у краці світи композитора Василя Михайлюка), а зовсім неподалік Чорторія

незабутнього професора національного поетичного кіно Івана Миколайчука (по його – Український Журавель – відході на абісали водного дзеркала узимку розкошують білі лебеді). Така многість птаства – по єдиній душі Вічного Івана.

Тут, у Вашківцях, – осердя українського Духу, українського Надиху, української Віри у незнищенство свого закодованого на мільйони літ Слова.

Жаль, що через хвороби не змогли взяти участі у літімпрезі керманіч буковинських письменників Василь Довгий і онук Івана Бажанського – Яснозір Шевчукевич. Але є сподівання, його незримий живець, як і у цієї затії, що намолена на землі просто неба на дистанції-відстані у 137 років із дня народження Оберега, якому, рівною мірою, судилося бути у Часі і Позачасі.

Фінальним акордом став виступ письменника і літературознавця, завідувача кафедри української літератури філологічного факультету ЧНУ Володимира Антофійчука, що потверджує немеркнучу істину пошуку усіх творів багатогранного Бажа, аби возвести із них заслужений літературний пам'ятник як вінець «трудів і днів» Повпреда, котрий був ровесником Ольги Кобилянської, що її мати Марія Вернер народилася у заставнівських Юрківцях, майже через гортар із Дорошівцями.

Те, що письменник не став в один ряд у широкій прозовій частині із Гірською Орлицею, аж ніяк не применшує його заслуг, оскільки перевершив її власними здобутками через низку іпостасей. І то, якщо не сотнею, десятками – обов'язково. Для прикладу

бодай штрихами: бібліофіл надбав понад 30 000 примірників книг, що перевершує Александрійську бібліотеку; майстерекстракласу з фотосправи; щоденник; музикант; фольклорист; етнограф; садівник; пасічник; будівничий шкіл (до речі, їх заснував на Буковині рівно 160 літ тому цісар); меценат (мав псевдо Мужик, зате щедро ділився з іншими).

Чим не скерунок на національний постулат мецената Євгена Чикаленка: «Вони захоплюються українськими справами не тільки до глибини душі, а й до глибини кишені».

Нехай святиться солодка фраза-тавтологія: достойно – Достойнику!

Воістину благословляється на світ Божий саме у пору брунькування віт: після сівби з молитвою заврунять щедро даймо сходи.

Євсебій ФРАСИНЮК

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: НЕОФІТИ – жертви деспотизму та мученики Правди...

(Продовження з № 285)

Восьмий розділ Шевченкової поеми можна вважати однією з найгостріших світових сатир падіння людської етико-моралі: псевдообожнювання царька, якого зневажливо «оцінюють» підлеглі підлабузники, котрі під його покровительством наживаються, отримуючи незаслужені блага: **«Перед Нероном,/ Перед Юпітером новим,/ Молились вчора сенатори/ І всі патриції, і вчора/ Лилася Божа благодать./ Кому чи чином, чи грошима,/ Кому в оренду Палестину,/ Байстрятам дещо».**

Така бридкість людського характеру не може сягнути тільки гротеску, а вкінці викликати у читача шалений регіт: **«А кому/ Самі благоволили дати/ свою підложницю в супруги,/ Хоча й підтоптану. Нічого,/ Аби з-під кесаря. А в кого/ Сестру благоволили взяти/ У свій гарем. І се нічого:/ На те він бог, а ми під бога/ Себе повинні підкладати,/ Не тільки сестер».** Правду говорить народ, що ніхто не може так принизити людину, як вона сама себе!

Свавілля деспотських структур сягає розміру абсолютності, кесар-божок руйнує останній слід суспільного порядку, і з тупої гордості бере на себе відповідальність гріха розпоряджатись людською долею: **«Преторіяне помолились,/ Преторіянам дав указ,/ Щоб все, що хочуть, те й робили,/ А ми помилуємо вас».** Мабуть, римлянська верхівка не уторопала основної суті синдрому зухвалості грецького царя Егіста!..

Це бачення суцільної гнилизни заходить під завісу, а поет виносить на перший план сумну правду захищеного та обманутого народу: **«І ви, плебеї-гречкосії,/ І ви молилися, та вас/ Ніхто не милує. Не вміють/ Вас і помилувати гаразд!»**

Сполучення «плебеї-гречкосії» та сумна іронія відносно долі рідного народу в останній фразі вселяють думку, давно признану істину, що не так глибоко болить тяжке життя, як болить зневага до ества людини!

Мотив приниження ества людини, розвинутий у дев'ятому розділі, сягає найбільшої форми зневаги до матерів неофітів. Обмануті, вони знову повірили «кумирові» і щиро йому помолились: **«На третій день уже пустили/ Молитися за християн./ І ти приходила, молилась,/ І милосердний істукан/ Звелів везти із Сіракузи/ У Рим в кайданах християн».**

І мати Алкіда знову повірила у силу «кумира – Юпітера нового», зневажливо висловились навіть проти Юпітера Афінського (!), «помолилась кесареві-богу» і охоче пішла зустрічати сина, не збагнувши навіть, що почав тернистий шлях її сина. Він являється в динамічному зображенні, в якому поет сугерує, на основі прецеденту, повторне фізичне знищення людини, що говорить Правду: **«На галері/ Везуть твого сина/ З неюфітами в кайданах./ А твоя дитина/ Ще й до щогли прикована/ Не неюфіт новий,/ А апостол великого/ Христового слова./ Отакий-то він».**

Мучеництво неюфітів полягає в тому, що їх слів не слухають, по-перше, ті, котрі їх карають, бо послухати означало б оправдати. Вживаючи антитезу, український поет тонко висвітлює правдиве «славословлення» Бога – **«Псалом новий господеві/ І нову славу/ Воспоєм честним собором,/ Серцем нелукавим»**, – та засуджує неприховану алегорією фальшиве славословлення «преподобних», які служать кумирам: **«Преподобнії во славі/ І на тихих ложах/ Радуються, славословлять,/ Хвалять ім'я боже./ І мечі в руках їх добрі,/ Острі обоюду,/ На отмщеніє язикам/ І в науку людям».**

Десятий розділ – переломний. Інтуїтивно, таїною материнства, мати Алкіда відчуває наближення грізної долі її дитини: **«А ти на березі стояла,/ Неначе темная скала./ Не слухала і не ридала,/ А алілуя подала/ За матерями християнам».** Гіпербола в складі порівняння створює гігантський образ материнського горя, якого вона в незмозі змінити. Яко в новому храмі **«Мов дзвони загули кайдани/ На неюфітах»**, а син її, востаннє, «возгласив»: **«– Моліться, братія! Моліться/ За ката лютого. Його/ В своїх молитвах пом'яніте./ Перед гординою його,/ Брати мої, не поклоніться./ Молитва богові».** Вперше матері чують, що кесар-бог – це кат лютий, не вартий поклоніння, ні коли **«лютує на землі»**, ні коли **«пророка побиває»** чи **«усіх... розпинає».**

Христове вчення воплотили **«Христові воїни святіє!»**, а за ними «тисячі... побіжать» – надіється Алкід, «апостол новий». Їхня віра і молитва, у підтексті – готовність до саможертви, викликає в українського поета безмежну пошану: **«Хвала!/ Хвала вам, душі молодіє!/ Хвала вам, лицарі святіє!/ Вовіки-віки**

похвала!» Повторене чотири рази слово «хвала» виринуло з глибокої підсвідомості поета-пророка, котрий остаточно переконався і у своєму призначенні: боротися за волю людини-роду-народу словом Правди! Воно, слово Правди, поведе, в певний час, за собою «тисячі», здатні перебороти наймогутнішого деспота. Вони, «тисячі», являються всередині народу або приходять ззовні – вчить історія!..

Одинадцятий розділ – це справжня кіноплівка одного із найголовніших сегментів історії стародавнього Риму. Сугерує початок кінця наймогутнішої імперії старого світу. І починає, як завжди, дискредитуванням Правди, а потім фізичною розправою над її носіями.

Обожнений кесар-деспот потребує і власного свята: **«П'яний кесар,/ Постригши сам себе в Зевеса,/ Завдав Зевесу юбілей».** Насправді, від чудового до чудернацького – тільки крок, і тільки так бласфемія може стати святом: **«Лікує Рим. Перед кумира/ Везуть возами ладан, миро,/ Женуть гуртами християн/ У Колізей».** Поширеним оксимороном поет створює жакливу картину арени Колізею – розпочатого імператором Веспасіаном та закінченого імператором Титом у 80 р. п. Хр., де улаштовувались бої між воєнними полоненими та гладіаторами або дикими звірами, – побудованого для розваги римлян: **«Мов у різниці,/ Кров потекла. Лікує Рим!/ І гладіатор, і патриції – /Обидва п'яні. Кров і дим/ Їх упоїв».**

З непощадною іронією, але і з прихованою прикритістю український поет говорить про героїчні часи та постаті римлян: **«Руїну слави/ Рим пропиває. Тризну править/ По Сціпіонах».**

І знову окремої уваги надаємо наступним рядкам: **«Лютуй! Лютуй,/ Мерзенний старче. Розкошуй в своїх гаремах. Із-за моря/ Уже встає святая зоря».** Не вселяється тут ідея фаталізму, смирення з будь-якою долею, а навпаки, глибока мудрість, яка вже тисячі літ вчить людство, що в кожному добрі народжується зернина зла, а в кожному злі являється зернина добра. Доказують це і наступні, і останні рядки цього розділу: **«Не громом праведним, святим/ Тебе уб'ють. Ножем тупим/ Тебе заріжуть, мов собаку,/ Уб'ють обухом».** Задля ефективності науки Всевишній діє на людину тільки кризь людину.

Подібно великим творцям Шевченко вживає історичні події в баченні і з метою висловити чітко і переконливо власне світобачення. Часто і його персонажі та події не відповідають історичній точності або послідовності, бо передує меседж. Колізей, наприклад, був побудований/закінчений 80-го р. п. Хр., значить після смерті Нерона, але на місці його Золотого Будинку та його колосальної

36-метрової статуї. Зраджений і покинутий всіма, Нерон, не знайшовши навіть людини, яка б його вбила, вигукнув розпачливо достопам'ятні слова: **«Немає в мене ні друзів, ні ворогів! Яке глибоке повчання!..»**

Дванадцятий розділ – це апокаліпсичне зображення звірячої, в прямім та переноснім значеннях, розправи над першими християнами. Багато дослідників твердять, що в Колізеї цього не було, але жорстокі розправи над ними були.

Щоб народ привик до смертно-кривавих боїв, а розправа над неюфітами не виглядала б навмисною, то в передодень **«На арені/ Лідійський золотий пісок/ Покрився пурпуром червоним,/ В болото крові замісивсь».** Стала вже звичною картина, в котрій **«На третій день і їх в кайданах/ Сторожа з голими мечами/ Гуртом в різницю привела».** Тим же самим ревом римські «світас» зустрічають неюфітів на чолі з Алкідом: **«Арена звіром заревла./ А син твій гордо на арену,/ Псалом співаючи, ступив./ І п'яний кесар, мов скажений,/ Зареготавсь. І леопард/ Із льоху вискочив на сцену,/ Ступив, зирнув... І полилась/ Святая кров. По Колізеї/ Ревучим громом понеслась/ І стихла буря».** Остання фраза – це наступний перелом; перший відбувся у підсвідомості матері, а тут у підсвідомості простого, оманутого народу.

Трагічна постать матері вбирає в себе трагічну долю сина і пробує закінчити свою трагічну подорож: **«І небога/ Кругом зирнула, і о мур,/ Об мур старою головою/ Ударилась, і трупом пала/ Під саму браму».** Але Всевишній присудив інакше.

З епічної точки зору дванадцятий розділ – це кульмінаційний момент розгортання подій. З розмислюючої точки зору, стосовно основних підвалин та засад життя-буття людини, кульмінаційного напруження емоцій надає тринадцятий розділ. Всупереч звичайному людському сприйняттю, що час минає, український поет піднімається на вежу нерухомого часу і спостерігає, як «минають дні, минають ночі»... як вбивці ховаються від своїх вчинків, тобто, як **«З позроїща увечері/ У терми сховався/ Святий кесар з лікторами»** та ще бачить і чує, як **«Колізей остався/ Без кесаря і без римлян/ І ніби заплакав/ Одинокий».**

Починаючи зблизка до далека об'єктив бачення поета скоро охоплює весь світ: **«Мов гора та,/ На полі чорніє/ Колізей той серед Риму./ Тихо, тихо вітер віє/ Із-за Тібра, із Альбано/ Вітер понад Римом./ А над чорним Колізеєм,/ Ніби із-за диму,/ Пливе місяць круглолиций./ І мир первозданий/ Одпочив на лоні ночі».**

(Продовження на 20 с.)

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

ПСАЛОМ 81: «МІЖ ЦАРЯМИ Й СУДІЯМИ/ НА РАДІ ВЕЛИКІЙ» – ПЕРЕСПІВ ПРО «ДОЛЮ НЕСПРАВЕДЛИВИХ СУДДІВ»

Між царями й судіями
На раді великій
Став земних владик судити
Небесний Владика:
«Доколі будете стяжати
І кров невинну розливати
Людей убогих? А багатим
Судом лукавим помагати?
Вдові убогій допоможіть,
Не осудіте сироти
І виведіть із тісноти
На волю тихих, заступіть
Од рук неситих». Не хотять
Познати, розбити тьму неволі, –
І все Господа глаголи,
І все трепетна земля.
Царі, раби – однакові
Сини перед богом;
І ви вмерете, як і князь ваш,
І ваш раб убогий.
Встань же, Боже, суди землю
І судей лукавих.
На всім світі Твоя правда,
І воля, і слава.

Т. Шевченко

Книга третя Псалмів (73-89) часто звертається до теми долі-недолі неправедних та праведних, як ознайомлює нас вступний Псалом 73 (72), що «Справді добрий Бог для правих./ Господь для чистих серцем! 2. А в мене сливе захитались ноги./ майже схибили мої кроки./ 3. Бо я заздрих несправедливим./ дивившись на щасливу долю грішних». Отакою буває людина, яка не раз задрить щасливій долі багатих і несправедливих, а коли опам'ятовується, дрижать ноги зі страху в її падінні у гріховність, бо якщо «безбожні на цьому світі – щасливі», тоді «їхнє щастя нетривке», тому що тільки «праведні ж досягнуть славу», – як можна синтезувати Псалом 73 (72). Вкінці цього псалма: «25. Кого, крім Тебе мав я на небі? І коли я з Тобою нічого на землі не хочу./ 26. Тіло моє і моє серце знемагають/ Бог – скеля мого серця і повіки моя доля», впізнаємо і пророче духовидіння з Псалма 81 про прихід Ісуса Христа, що докоряє книжникам і фарисеям (див. Св. Eftimie Zigaben și Sf. Nicodim Aghioritul «Psaltirea în tâlcuirea sfinților părinți», p. 158/ «Псалтир у тлумаченні святих

Псалом 82 (81) Доля несправедливих суддів

1 Псалом. Асафа.
Бог стоїть серед Божої громади,
серед богів він судить:
2 «Доколі судитимете не по правді
й потуратимете безбожникам?
3 Судіть по правді бідного й сиротину,
визнайте правду вбогому й бідоласі
4 Визвольте бідного й сіромаху,
з руки грішників порятуйте!»
5 Вони не знають, вони не розуміють,
у темряві блукають;
хитаються усі землі основи.
6 Я мовив: «Ви – боги
й сини Всевишнього усі ви.
7 Однак, помрете, як усі люди, і впадете,
як кожний князь».
8 Устань, Боже, судити землю,
бо Ти народами усіма володієш.

патристів...) за їхню несправедливість перед віруючим народом.

Тарас Шевченко переспівує Псалом 81 для своїх земляків, щоб представити «долю несправедливих суддів»: Бог стоїть серед Божої громади, серед богів Він судить: «Доколі судитимете не по правді/ Й потуратимете безбожникам?» Грізну несправедливість відкриває сам Господь Ісус Христос на землі, зійшовши до своїх віруючих з Божої громади судити богів людських, що зневажають своїх ближніх. Бог Правди викриває і засуджує злобних суддів прямим докором, щоб не судити «не по правді» на користь «безбожникам», а судити по правді убогих, нічийних людей без притулку: «3. Судіть по правді бідного і сиротину./ визнайте правду вбогому й бідоласі. 4. Визвольте бідного й сіромаху./ з руки грішників порятуйте!» Згідно з Новим Заповітом, саме з роду царя Давида, пророка-духовидця і псалмоспівця, через двадцять вісім поколінь (Євангеліє від Матвія, Мт. 1:7-16) вийшов Месія, Син Божий Ісус Христос, Спаситель наш, вперше як захисник Правди на землі, захисник убогих та сиріт і всіх

бідолах, визволитель з рабства, бо немає гіршого злочину, ніж поневолення людини людиною.

У Тараса Шевченка переспів набирає спочатку ширшої експозиційної форми присутності Небесного Владика між сучасними йому актантами царської неправди: Між царями й судіями/ На раді великій/ Став земних владик судити/ Небесний Владика: «Доколі будете стяжати/ І кров невинну розливати/ Людей убогих? А багатим/ Судом лукавим помагати?/ Вдові убогій допоможіть./ Не осудіте сироти/ І виведіть із тісноти/ На волю тихих заступіть/ Од рук неситих».

Найбільшими винуватцями в неправді для колишнього невольника Шевченка і його батьків були пани, царські сатрапи на Україні. Так, у поемі «Як би ви знали, паничі» поет засуджує соціальну нерівність, панщину – те земне «пекло і неволю», – що так рано забрали у нього і матір, і батька, зробивши круглим сиротою: «Мені аж страшно, як згадаю/ Оту хатину край села!/ Такії, Боже наш, діла/ Ми творимо у наших раї/ На праведній Твоїй землі!/ Ми в раї пекло розвели...» Захист Небесного Владика дозволяє Шевченкові сказати правду, незважаючи на царську цензуру, ще й своєю малоросійською мовою, словами Св. Письма з гострими докорами за потоптану правду і зневагу Божих Заповідей, щоб зупинити рабство кріпаччини. Доки будете проливати «кров невинну... людей убогих? А багатим/ Судом лукавим помагати?» – звучать слова Бога Правди й Любові Ісуса Христа, що докоряє за уярмлення невинного, бідного народу, за суд лукавий на користь багатіїв, щоб одночасно лагідною порадою навчати земних володарів та суддів заступництва й любові до ближнього, врятувати їх з біди і віддати їм волю тихого життя між рівними без гнобителів: «Вдові убогій допоможіть./ Не осудіте сироти/ І виведіть із тісноти/ На волю тихих, заступіть/ Од рук неситих». На землі, усюди, як навчав з самих початків Св. Письмом Мойсей (див. Второзаконня), має панувати справедливість, над якою пильнуватимуть судді, бо вони за свої вчинки відповідатимуть перед Господом: «16. Вислухуйте справи ваших братів і судіть справедливо між будь-ким і його братом та чужинцем. 17. Коли судите, не зважайте на лице; вислухайте так малого, як і великого; нікого не страхайтеся, бо суд – Божий. А коли справа для вас занадто тяжка, передайте її мені, я її вислухаю (1:16-17). У свій час Пророк Давид скаржитья Богу і дякує молитвою за те, що Всевишній «чинить благо йому», та просить «...ласки й правди, бо Я лежу серед левів./ Що пожирають синів людських» (Псалом 57 (56) - (1; 5), ганить лукавих суддів і благає Господа покарати їх, щоб «8. ... Щезли, мов вода розлита (...). 11. Зрадіє праведник, коли

побачить відплату» (Пс. 58 (57), через це Псалом 81 називає їх нерозумними, бо «Вони не знають, вони не розуміють, у темряві блукають; хитаються усі земні основи», тобто через їхню темноту хитаються земні основи Правди, але й сповіщають неминучу і грізну небесну кару за несправедливість. У шостім і сьомім стихах «6. Я мовив: Ви – боги й сини Всевишнього усі ви. 7. Однак, помрете, як усі люди, і впадете, як кожний князь» є паралель із словами Ісуса Христа: «Я сказав: Ви – боги?» (Іоан 10:34), бо ж народились як «сини Всевишнього» і «були звані Християнами й богами не з природи, а по честі й славі» – свідчить божественний Кирил (див. Св. Eftimie Zigaben și Sf. Nicodim Aghioritul «Psaltirea în tâlcuirea Sfinților Părinți», p. 162 / «Псалтир у тлумаченні Святих Патристів»), хоч нікому не уникнути смерті, ні князям, ні суддям. Останній стих благає Бога, єдиного Володаря неба й землі, звершити суд Господній.

Т. Шевченко в тій самій структурі звертає увагу на соціальну нерівність та несправедливість земних суддів: «Не хотять / Познати, розбити тьму неволі/ І все Господа глаголи/ І все трепетна земля», бо вони творять рабство людське, зневажають ім'я й слово Боже та Закон Божий на землі. І їм треба зрозуміти Св. Письмо, де сказано, що всіх людей жде однаковий смертний кінець: «Царі, раби – однакові/ Сини перед Богом;/ І ви вмерете, як і князь ваш, і ваш раб убогий», бо Всевишній судитиме землю й народи за Святим Писанням: «Встань же, Боже, суди землю/ І судей лукавих./ На всім світі Твоя правда./ І воля, і слава».

Українського Кобзаря найбільше боліла душа через зневагу земних володарів до беззахисного люду – убогих, сиріт і вдів – поневолених на своїй рідній землі, саме за них поет страждав і молився, щоб здобути їм волю й повагу людську, і рівні права не тільки помирати, але й жити.

Як і в біблійному псалмі, автор просить Господа відплатити жорстокою карою суддям-безбожникам за їхні злочини проти волі людини та проти Божих Законів, Шевченко теж звертається до Господа, благаючи зважити вчинки «судей лукавих», а свідченням про їхню несправедливість і безбожність стає увесь його «Кобзар» та його власне невольницьке життя страждальника й невтомного борця за правду і волю свого беззахисного, мирного народу, борця й благальника за рівноправність і братолюб'є всіх народів, як навчає Св. Письмо і як закликає Євангеліст любові Йоан Богослов жити за заповідями Отця нашого: 5. ...любимо одні одних! 6. Любов же в тому, щоб жити за Його заповідями. А заповідь ця, як ви то чули від початку: щоб ви в любові жили (II Послання).

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЗА ОБРАЗОМ ЖЕ І ПОДОБОЮ...: ПОЕЗІЯ МИХАЙЛА МИХАЙЛЮКА

(Продовження з № 285)

Другий вимір прагнення до життя у поезії Михайла Михайлюка пов'язаний із власною творчістю як поета.

Свою творчість ліричний герой Михайла Михайлюка співвідносить з приборканням стихій. Ця стихія може бути такою, як у вірші «Дзвонар» – вітри, «вінки хмар», «леза грому», «блискавиці». Страшну стихію приборкує міфічний за розмахом метафори Титан, який, пам'ятаємо, перевтілюється із звичайного дзвонаря. На наш погляд, цей вірш сам є потужною метафорою інтерсуб'єктивної реальності поета-початківця, який відчуває в собі творчі потуги, але йому ще треба навчитися ними управляти, щоб створити, як це повинен зробити кожен оригінальний поет, свій світ, власну метафізику. Метафора дзвона, дзвону і дзвонаря стане однією із найважливіших для творчості Михайла Михайлюка. Згодом знову спостерігатимемо її присутність і в романах, і в малій прозі письменника.

Інша метафора, пов'язана із темою творчості, віднаходженням письменницького голосу, в поезії Михайла Михайлюка теж про приборкання. Але цього разу маємо справу з іншою стихією, не менш дикою і некерованою, яка все ж має більший стосунок до того, що ми називаємо живим.

У вірші «Голгофа» ліричний герой промовляє: «Виловлюю / Здичавілі слова, / Як предки ловили / Диких коней / У скіфських степах»¹, а згодом – «Тоді я приручаю / Здичавілі слова / Гарячі і солоні, / Виловлюю та заздрю предкам...»². Приборкання коней-слів – одна з наскрізних метафор не лише поезії Михайла Михайлюка, а й прози. У збірці, «Інтермеццо», зокрема, вона набуває опуклості, бо звучить і в уже згаданому «Дзвоні», і в поезії «Облога часу», де «Коней табуни / У скроні б'ють копитами», й у вірші «Застереження», де ліричний герой закликає, звертаючись, найімовірніше, до самого себе, не сумувати через те, «що не вмів гамувати / Тупіт коней далекий», і в медитації «Куди мене роздум веде...», де він – ліричний герой – все ж гірко констатує:

Божевільні коні димом стають...
Стигне тупіт їх
Стручками льоду
На гіллі моїх думок.
А скільки табунів я втратив
Весною-провесною...³

Ідеальним, а тому невловимим для поета став образ приборкувача коня, майже міфологічного білого вершника з однойменного вірша – «Білий вершник. Летів дощем, / Списи дощу / На стінах / Ставали частоколом»⁴. Цей вірш потім перекочує в другу поетичну збірку, а образ відлунюватиметься у великій і малій прозі Михайла Михайлюка, стане метафорою ідеального творця, бути яким прагне наш автор. Як будь-яка мрія, білий вершник зникає за хвилю до наступної зустрічі.

У пізнішій прозовій диалогії Михайла Михайлюка образ приборкання коней-слів збережеться і з часом перетвориться на важливий для ідіостилу нашого автора концепт, який обросте новими смислами, набуде несподіваних модифікацій, але збереже початкову семантику – віднаходження письменником власного голосу.

Друга збірка поезій Михайла Михайлюка «Дзвонар» опублікована, повторимося, в 1999 році. Авторів уже виповнилося п'ятдесят дев'ять, уже написані й видані головні його художні тексти – збірка поезій «Інтермеццо» (1971), віршовані казки для дітей «Мурчик-кіт упав з воріт» (1975), видання малої прози «Біле-пребіле поле» (1974), два романи «Не вір крику нічного птаха» (1981) та «Міст без поруччя» (1988). Тобто в «Дзвонарі» маємо справу вже не з поетом-початківцем, а з майстром, який, однак, не відмовляється від того, що сказав раніше – збірка «Інтермеццо» майже повністю увійшла до цього нового видання й посіла належне їй за назвою серединне місце.

Збірка «Дзвонар», на відміну від попередньої, має дуже чітку структуру: складається з п'яти розділів, три з яких – цикли. Своєрідною інтродукцією до збірки є уже знайомий нам із «Інтермеццо» вірш «Голгофа», далі велика й складно сконструйована «Дума про батька», а потім цикли «Балади», «Інтермеццо», «Вірші сентиментальні та інші».

Якщо цикли «Інтермеццо» і «Вірші сентиментальні та інші» здебільшого містять твори із першої збірки Михайла Михайлюка, то «Дума про батька» вимагає прискіпливішої до себе уваги.

«Дума про батька» – великий, складно побудований твір, що містить розрізнені (деякі замальовки ми вже бачили в першій збірці) та різні за строфікою, ритмікою, римуванням вірші, об'єднані в одне ціле мотивом смерті батька. Архітектоніка цього тексту дуже помітно резонує з його змістом у тому розумінні, що умовно твір можна поділити на дві частини – **«батько ще живий»** (текст

струнко вибудований, складається зі вступу-інтродукції, «Першого інтермеццо», «Другого інтермеццо», які є по суті присвятами до батькових іменин, від цих творів віє спокоем, розчуленням, ніжністю, ледь-ледь бринить сум, бо неunikне наближається – батько вичерпує свій вік), **«батько вже помер»** (з «Третього, незакінченого інтермеццо» настрої «Думи...») змінюється кардинально – здавлені ридання, розпач, розхристаність в думках, емоціях, ритмі, строфах).

«Дума про батька» розпочинається зі вступу, в якому ліричний герой апелює до позачасових (вічність) і надкультурних (Стікс) – тобто в кожному разі віддалених і абстрактних – явищ. Така інтродукція зближує твір Михайла Михайлюка із фольклорними думами, які, як відомо, обов'язково містять вступ-заплачку і походять від архаїчних плачів-голосінь.

Пам'ятаючи, що домінантним мотивом ранньої збірки були розмови ліричного героя з матір'ю, зауважимо, що розмови ці дуже інтимні, вони не мають та й не потребують стороннього. «Дума про батька», так би мовити, дуже «населена». Розпочинаючись у характерній для Михайла Михайлюка манері звернення-апеляції тепер уже до батька, вона поступово залучає до цієї розмови й інших – батькового сусіда, що радиться з ним про зведення нового дому, людей, яких «в хаті повно», нас, читачів, до яких раз за разом риторично звертається ліричний герой.

«Дума про батька», таким чином, – це текст-спасіння, текст-сублімація для ліричного героя, який із втратою батька, втрачає буттєве опертя, із впорядкованого Космосу потрапляє в непередбачуваний, а тому жахливий хаос. Наш ліричний герой, головним страхом якого є страх перед смертю, опиняється перед її лицем буквально – він бачить мертвого батька й усвідомлює наближення своєї черги. Творчість стає способом порятунку від небуття, тому не випадковим видається те, що після «Думи про батька» в збірці бачимо низку творів, позірно не пов'язаних з уже звичним для нас голосом ліричного героя. Тобто ліричний герой, здається, перестає напружено вдивлятися в себе і починає обсервувати світ та інших.

Цикл «Балади» складають шість творів, які, здається, є дуже різними за темою – всепереможний зв'язок дзвонаря і вдови в «Баладі про Домку-вдовицю і дзвонаря Андрія», безпросвітно вбоге й бездуховне життя шевця і його родини в «Баладі про шевця Мудрака», подиву гідна стійкість і прагнення до життя попри все в «Березі (майже баладі)», жахливе чекання звісток з війни в «Баладі про неповернення», зворушливий образок осиротілої матері в «Баладі про солдатську шинель», похмурі камлання-заклинання в «Баладі про каштани».

На перший погляд, ці твори об'єднані в цикл лише жанром – усі тексти Михайло Михайлюк, хоч і не завжди виправдано, називає баладами. Але уважніший погляд

дозволяє розглядіти нюанси, які неможливо ігнорувати. Скажімо, «Балада про Домку-вдовицю і дзвонаря Андрія» спочатку видається історією кохання двох людей, яким намагаються завадити заздрісні недобррозичливиці. Придивімося уважніше: Домка живе не в селі, її хата «край села», «А у хаті тій вікна вузенькі – / Не влетіти навіть зозулиці», «У хатині ой тісно, мов в клітці, / Темні ночі у ній, як в криниці». Домка – не людина, Домка – якась божественна сутність (Домініка в перекладі – та, що належить Богу), Домка – це втілене небуття, її союз з дзвонарем (який, як пам'ятаємо, в «Титана переріс») можливий лише тоді, «як вгамує він дзвони в дзвіниці». Тобто перед нами розгортається не історія гріховного, з погляду селян, кохання, а поєднання буття й небуття, життя і смерті, бо поняття ці нерозривні, неможливі одне без одного.

Інші балади також, по суті, є роздумами про життя і смерть. «Береза (майже балада)» – це гімн життю: «Берізка витримала вир, – / Вросла у камінь саме впору. / Їй був вже видний світу шир...». «Балада про шевця Мудрака» – це історія про ілюзію життя, сон життя. Мудрак не живе й не бореться за життя, йому йдеться про часину сп'яніння, у якому він ситий і сильний, і ніби живий.

«Балада про неповернення» – немовби пауза між смертю і життям, втілена в одноногому листоноші, який приносить звістки про мертвих живим. Текст цього твору видається якоюсь нерухомою субстанцією, де мертві застигли в смерті, а живі – в чеканні звістки про смерть, зацімліла навіть зозуля, блукає лише осінь «з червоною ружою-квіткою» та листоноша вуйко Іван, який вижив у «тій світовій» і безнадійно проситься до загиблих у цій. Тобто ми розуміємо, що автор, перевірши погляд із внутрішнього світу свого ліричного героя на зовнішній, насправді теми не змінює – життя і смерть залишається основним концептом його творчості, невирішеною таємницею, яку він, автор, продовжить пізнавати, уже без надії пізнати вповні, але й без страху перед нею.

Поезія Михайла Михайлюка – це спроба відповісти, перш за все собі, на запитання, яке хвилює людей з моменту, коли вони «... пізнали, що вони голі», тобто з моменту усвідомлення себе людьми. Як жити з усвідомленням своєї кінечності? Це запитання споконвіку психологічно травмує людину, але й робить її людиною. А творчість – вірний спосіб відчути себе живим. Адже за образом і подобою Творця...

Примітки:

¹ Михайлюк М. Інтермеццо: Поезії // Михайло Михайлюк. – Бухарест: Вид-во «Критеріон», 1971. – С.17.

² Там само, с. 18.

³ Там само, с. 28.

⁴ Там само, с. 49.

Михайло Гафій ТРАЙСТА

«ЦЯ ШОКУЮЧА СХІДНА ЄВРОПА» – АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО ОПОВІДАННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

2016 року київське видавництво «Фенікс» за підтримки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) видало Антологію українського оповідання ХХІ століття (2000 – 2015), упорядковану Володимиром Даниленком, до якої увійшли оповідання різних поколінь українських письменників, написані в 2000-2015 роках. Упорядник пише у своїй передмові «Постапокаліпсичні мотиви українського оповідання ХХІ століття»: «Українське оповідання завжди відзначалось драматизмом, містикою, гумором, поезією і емоційною натурою. Це проза, в якій чуттєвість та ірраціоналізм вступають у суперечку з прагматизмом, логікою і страхом. Різноманітні за темами, стилем і часом, в якому розгортаються події, вони показують, через які духовні, моральні, соціальні та історичні катаклізми пройшло українське суспільство. Зібрані оповідання демонструють високу культуру письма, оригінальні історії та гідно продовжують кращі традиції української класичної малої прози».

На думку Володимира Даниленка, розквіт українського оповідання ХХ століття припадає не на 20-30-і роки Розстріляного Відродження і навіть не на період появи на літературній арені шістдесятників, як це прийнято вважати в літературознавчих колах, а на 90-і роки, коли Україна звільнилася з-під колоніального гніту. «Це був вибух яскравих стилів і відкриття нових тем (...), літературні журнали та збірки малої прози засвідчили, що українське оповідання, вирвавшись з-під радянської зашореності й безпробудної сірості епігонів майстра малої прози Григора Тютюнника, продемонструвало нечувані раніше за силою і тембром голоси, що розповіли про безодню людських пристрастей, відкривши перед сучасним українським оповіданням колосальний художній потенціал».

До антології «Ця шокуюча Східна Європа» увійшли оповідання 34 авторів, написані після 2000 року, тобто «майстрів короткої прози», як назвие їх Даниленко, до яких зараховано і мене (Михайла Гафію Трайсту) з оповіданням «Чічка», що зайняло восьме місце серед «Десяти найкращих оповідань 2010 року» і було надруковане в літературному журналі «Дніпро», про яке Володимир Даниленко писав: «У класичній традиції української іронічної прози написано оповідання Михайла Гафії Трайсти «Чічка». Діалектний колорит Мараморощини, економна і точна проза відтворюють легку і художньо

завершену історію українського письменника, що живе в Румунії. В оповіданні панотець просить Чічку перемалювати в церкві фреску Тайної Вечері. А коли художник завершує роботу, платить йому половину обіцяної суми. Тоді Чічка домальовує святим люльки, ніби вони курять, і переляканий панотець змушений переплатити художнику, щоб він виправив це неподобство у домі Господа».

Заголовок збірки дало оповідання Сергія Федосьєва «Ця шокуюча Східна Європа», герой якого повертається після двадцяти років до рідного села, яке за цей час настільки занепало, що єдиним «островом цивілізації» залишилась продуктова крамниця та палац місцевого мільонера, колишнього однокласника наратора Товчигречки, який ледь закінчив технікум, але закупивши все: землі, ставок і ліс, став латифундистом. Петро Товчигречка розповідає, як араб Мухаммед, якого запросив до себе, зістався шоканим тим, як українці ріжуть кабана, а потім напиваються і гуляють. Він просить Товчигречку зняти на камеру це, а коли повертається додому, то продає знятий сюжет арабському телеканалу «Аль-Джазіра», з якого на телестудії монтують фільм «Ця шокуюча Східна Європа». Фільм користується шаленим успіхом в арабському світі, який з жахом дивився український сюжет «Аль-Джазіри», бо все дике, жорстоке, нецивілізоване належить до Східної Європи. Мухаммед за отримані гроші стає власником кількох супермаркетів і готелів. Зі вдячності передає Товчигречці тисячу доларів, за які той у часи кризи на початку дев'яностих років скуповує все село.

В українській малій прозі залишаються актуальними сюжети про жахливе колоніальне минуле, довгий час молоде покоління, маю на увазі літературне покоління, боролось, щоб подолати колоніальні комплекси і виробити широкий світогляд. Сучасній українській літературі насправді бракувало правдивої літератури. В оповіданні Петра Яценка «Улюблена коза селянина Сидорова» українські журналісти їдуть до Сибіру, щоб зняти репортаж біля Зубилівки про те, як розстрілювали людей у сталінських концтаборах. І хоча таборів уже немає, а на могилах розстріляних напівбожевільний пастух Сидоров випасає кіз, табори все ще залишаються реальністю, бо їхні таємниці оберігають від них православний священик і сільські бабусі. «А вони й досі є. Їх же ж ніхто не розбирав... Від таборів – лише де-не-де якась залізняка іржава... А я про табори в

пам'яті. Про те, як усе було, і як усе є. Ніхто у пам'яті табори не розбирав, як стояли, так і стоять...» – мовить до них священик.

У містичному оповіданні Юрія Винничука «Ті, що стежать за нами», школярі, граючи у футбол біля Янівського цвинтаря, забивають м'яча за мур семінарського саду, і разом із учителем фізкультури Романом Реваковичем, який відбув сім років у Сибіру за те, що воював у поліських лісах в УПА, йдуть шукати м'яч. У саду богословської семінарії зустрічають старого чоловіка, який розповідає їм, як у 1946 році семінаристи обіграли у футбол енкаведистів, і за це їх розстріляли, а тіла залили вапном. З того часу неприкаяні душі семінаристів не мають спокою, забирають від людей речі і підкидають свої.

Минуле не дає спокою і персонажам оповідання Юрія Мушкетика «Батько», якого забрали на війну, і який зізнається вагітній дружині, що солдатів українців (предателів) женуть на смерть. Через тиждень чоловік загинув, про його смерть повідомив їхній односелець, а через інший тиждень прийшло офіційне повідомлення, що пропав безвісти. Таким чином радянська влада ухилялася від надання пільг сім'ям загиблих.

В оповіданні Василя Портяка «Перед косовицею» шестирічний Процик, який чув від дорослих, що солдати – «совіти», а в лісі «наші хлопці», батько якого був теж «нашим хлопцем», але мати говорила, що він на Донбасі, не розуміє чому мати, після того, як її повів військовий дивитися на вбитого чоловіка, якого привезли на возі, не сварить його за те, що не наглядав за маленькою Настунею, і та зашпорталася, впала і заголосила, а також не сварить ні Настуню, коли та урвала намисто на її шиї. До воза вели й старих Повшуків, але й вони не впізнали вбитого, і тихо повертались, хрестячись. «Хто його без лиця впізнає!», тільки Процик дивлячись на висунуті з-під верети ноги вбитого, без коб'їт, у шкарпетках капчурах з поясочками і зірочками, зізнається одному з солдатів, що саме такі капчури, із зіздами, плела його мати дедєві на Донбас.

Молодий викладач історії Михайло В., герой оповідання В'ячеслава Шнайдера «Восьма заповідь», в юності був запеклим книгокрадом. Крав книжки з бібліотек не заради того, щоб по-міщанському забивати ними полиці, а для того, щоб знайти ключ до таємниць людської душі. Хоча перестав давно красти і навіть повернув бібліотекам книжки, його звинувачують у викраденні Великої Радянської Енциклопедії. Викладач впевнений, що це кара за його давні гріхи.

Одною з провідних тем у сучасному оповіданні є поняття моралі і людської честі. У центрі оповідання українського письменника зі Словащини Івана Яцканина «У ліжку небіжчика» – нерозважливий Йосиф, що після роботи на лісопилні тікає від своєї самотності в корчму, а після корчми його підбирає вантажівка і відвозить до чужого села, де п'яний Йосиф заходить у чийсь хату й засинає в ліжку щойно похованого чоловіка. Нічліг у ліжку господаря в першу ніч по його смерті вважається великим нахабством, яке покійники не прощають, бо їхня душа ще живе в домі. Але п'яний Йосиф на це не зважає і спить у ліжку покійника до ранку. А коли вивітрюється з голови хміль, він добирається до свого села і з сорому вішається.

Акордеоніст Яремко із Задністр'ян – герой оповідання Ярослава Лижника «Останній акорд» – талановитий музикант, перед яким мав би поступитися сам Ян Табачник, грає на всіх весіллях, бо він з тих, котрі не вміють відмовляти добрим людям, які переносили весілля на два-три тижні – аби лиш вуйко Яремко забавляв гостей. Збираючись на одне весілля, він потрапляє на день народження одного «крутого» чоловіка, не відмовляється співати за запропоновану велику суму, гроші якраз йому потрібні, бо хрещена дочка (своїх дітей у нього не було) на Покрову виходить заміж, а все пішло за її батьком, який залишився вічним калікою. Але коли бачить свою хрещену дочку Віру, танцюючи голою на столі, з довгими розпущеними косами, підпалює будинок «крутого» чоловіка, думаючи, що таким чином зупинить деморалізацію, але врешті підкоряється обставинам, які вбили в ньому всю надію, і кидє свій акордеон у плесо.

В оповіданні Олександра Жовна «Повернення» щаслива й благополучна сім'я, щоб вирватись з монотонного життя, вирішила поїхати на хутір, де зустрічають жінку з блідим, мов мрець, хлопчиком в інвалідній колясці. Дружина відразу відчуває, що це син її чоловіка, бо жінки мають якість відчувати таке.

З молодим журналістом Миколою, з оповідання «Чамайдан» Василя Бондара, трапляється кумедна історія, ліпше сказати з його «чамайданом», з міцними багажними ремнями, в якому знаходилось півгорода і півхліва, бо Микола якраз повертався від батьків, а на тролейбусній зупинці чемодан викрадає його колега Чорнобривець – незагнузданий чоловік, який так і пантрував, аби кому шкоди наробити.

(Продовження на 20 с.)

«ЦЯ ШОКУЮЧА СХІДНА ЄВРОПА» – АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОГО ОПОВІДАННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

(Продовження з 19 с.)

Хоча Микола відбирає від нього чемодан, але другого дня, коли Чорнобривець пробує відбрехатися, буцім то був тільки жарт, він спокійно мовить: «Про що це ви? Я сьогодні тільки вранішнім потягом добрався».

Редактор «Української літературної газети», і голова НСПУ Михайло Сидоржевський вважає Володимира Даниленка найбільшим майстром сучасного українського оповідання. Читачі й критики часто звертають увагу на його оповідання, які стали перлинами української малої прози. В оповіданні «Вуха» хлопчик Богдан переживає і не може змиритися зі своїми вухами, які у нього просто стирчали, як і в його матері Оксани, в бабусі Галі та прабаби Люби. За його бажанням, батьки відвезли Богдана до Києва, і там йому поправили вуха. Скоро після того помирає його бабуся, батько починає пиячити, а мати приходити додому пізно. Хлопець винить себе

в сімейних змінах, і хоче щоб повернули йому старі вуха, і щоб усе було, як колись.

У статті «Дмитро Кешеля: Те, у що перестаєш вірити, назавжди зникає...» Мар'яна Нейметі пише: «Навряд чи в когось іншого із сучасників знайдеш отакий могутній образ-прірву між християнським і язичницьким світами. І тому так пронизує це Кешелівське питання: ступати по воді і ходити по землі. Що трудніше дається?». В його оповіданні «Низьке небо» Василь Гайналь, під час першої світової, рятує від смерті Петра Дзьобака, який залишається до смерті його вірним слугою. Наділений неймовірною силою, яка своїм у волі свого господаря, Петро Дзьобак радо помирає, бо той міг заставити його наробити великого зла на землі. Перед смертю він промовляє перед своїм господарем: «Бо в мене, Газдо, були могутні крила, але низьким і дуже тісним виявилось для них твоє небо...»

(Далі буде)

ТАРАС ШЕВЧЕНКО: НЕОФІТИ – ЖЕРТВИ ДЕСПОТИЗМУ ТА МУЧЕНИКИ ПРАВДИ...

(Продовження з 13 с.)

Все, що не підпорядковується Правді, зникає в «димі» забуття, а «мир первозданий» циклічно, подібно фазам місяця, «одпочиває»/відновлюється.

Біль поета полягає в тому, що рідний народ не збагнув цього: **«Тільки ми, Адаме, / Твої чада преступніс! / Не одпочиваєм! / До самої домовини! / У проспаним раї»**. Поєднання застарілого слова «чадо=дитя підлегле комусь» з російським «преступніс» пояснює достатньо, що і кому дорікає Шевченко, що Україна залишилась «проспанним раєм».

Наступні слова – не тільки гірка іронія, а болюча історична правда: **«Гриземося, мов собаки! / За маслак смердячий, / Та тебе ще зневажам, / Праотче ледачий»**.

Не один представник української еліти отримав «маслак (кістяк) смердячий», коли зрадив своєму роду, – а це заслужена відплата! Але, оправдовувати свої гріхи первинним гріхом Адама, який полінувався дізнатись Правду, якщо не безглуздо, то хоча б смішно...

В останньому розділі домінуючим є образ самотньої, обездоленої, пораненої внутрі і ззовні матері Алкіда: **«Трохи одпочила / Стара мати недобита. / Живущою силу! / Сила ночі оживила»**. Поет звертає увагу і наголошує на внутрішню зміну, зміну в її підсвідомості, в її естві: **«Встала, походила / Коло замкнутої брами / Та щось шепотала. / Чи не кесаря**

святого! / Нишком проклінала?! / А може, й так. / Тихесенько! / До брами підкралась, / Послухала, / усміхнулась! / І щось прошептала, / Якесь слово». Мабуть, усвідомила Правду і зрозуміла, що цією «зброєю» вона поборе кривду, вчинену її сину, і не тільки.

Мовчки вона супроводжуватиме «святих убитих», повезених «скіфами сіроокими» та кинутих у Тібр на поживу рибакам «для царського-таки стола».

Її материнська драма охоплює на мить біль всіх матерів світу, а Шевченко висловив це найпроникливішими словами: **«І ти дивилась, / Як розстилалися, стелилися / Круги широкії над ним, / Над сином праведним твоїм! / Дивилась, поки не осталося / Живого сліду на воді. / І усміхнулася тойді, / І тяжко, страшно заридала, / І помолилася в перший раз / За нас розп'ятому»**.

Вона продовжує бути матір'ю релігійного ідеалу свого сина, ідеалу Правди і Порядку, живущої сили ества людини: **«І ти слова його живії! / В живу душу прийняла. / І на торжища, і в чертоги / Живого істинного Бога! / Ти слово Правди понесла»**.

Перші християни були неофітами нової релігії і побороти духом. Шевченко був неофітом боротьби за волю свого роду/народу і поборів словом. Сьогодні ми є неофітами «нового Порядку світу» і... ніхто не уточнив, відколи постарів Порядок!

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXIX)

==== **Фольклористика. 21. Огляд кількох мовних конструктів народної пісенності** =====

(Продовження з № 285)

Крім трактування тем, мотивів (спільних та відмінних), поетичних структур-моделей (тобто всього того, що стосується внутрішньої будови, «скелету» народнопоетичних творів), автор даної статті у кількох розвідках потрактував і ряд питань, що стосуються мовного «будівельного матеріалу», за допомогою якого реалізуються народні твори.

Положення даної статті ґрунтується на тому, що крім вживаної кожним із сусідніх народів своєї власної лексики (лексем та лексематичних виразів), у мові народної пісенності Центральної й Південно-Східної Європи функціонує і своєрідний «словник-мінімум», наявний в кожній мові цього ареалу, переважно в народній, незважаючи на її належність до тієї чи іншої мовної сім'ї (романської, слов'янської чи іншої).

Одним із спільних поетичних конструктів «мінімального словника» народнопісенності є прикметник-епітет *білий*, засвідчений у слов'янських та неслов'янських мовах: рум. *alb* (< лат. *albus*), болг. *бял*, сербсько-жорв. *біјел*, словенськ. *bel*, рос. *белый*, укр. *білий*, чеськ. *біlý*, польськ. *biały*, латовськ. *baltas* і ін.¹

Об'єктом статті не є визначення прикметника *білий*, вживаного на вираження ознак рослин, дерев, істот, риб, тварин, речовин, прізвиськ, географічних назв і ін., коли даний прикметник виражає ознаку предметів, а саме ту, що вони *білі* (рум. *față albă* – рівнозначне укр. *біле личко*, болг. *бялото лице*; рум. *lună albă* = укр. *білий місяць*, болг. *бела зора* чи укр. *білий камінь*, болг. *бели камик*, білоруськ. *белы камень*).

У даній статті головну увагу надано прикметникові *білий*, коли він виступає у якості епітета. Ще Б. П. Хаждеу відзначав, що в румунській поетичній мові епітет *білий* (рум. *alb*) «розвинув певні значення, зовсім незалежні від поняття кольору», наприклад: 1/ *непорочний, цнотливий* (про осіб); 2/ *блискучий, світлий* («*Așa strig-o mândruțiță / Albă față, fecioriță*» – «*Ой гукає коханонька / Біла дівка, дівчинонька*»). «Невлімовість» значенневої різниці між прикметником *білий* вищевідзначеними епітетними його значеннями відчув сам Хаждеу, який уточнював: «В більшості випадків *alb* (*непорочний, цнотливий*) приєднує до себе протетичне *d* (*д*), і тоді спочуттям протетичного *d* з прикметником *alb* унікається непорозуміння, епітет виступаючи у формі *dalb*². Відмічене Богданом Петрічейку Хаждеу

значення епітета *dalb* широко використовується в писаній класичній (наприклад, Міхаєм Емінеску) та в сучасній румунській літературі, особливо у поезії. Його збережено і в сучасних румунських словниках ще й з іншими значеннями: *тендітний, граціозний, привабливий, чудовий*³. У тлумачному словнику болгарської мови⁴ народне поетичне значення епітета *білий* не подано, а в словнику Ґєрова⁵ наведено такі його значення: *хороший, красивий, пригожий*. У словниках чеської⁶ та словацької⁷ мов поетичне значення цього епітета не зареєстровано, а в словнику польської мови наведено синонімічне але трохи відмінне значення: *niewinny, czysty* («*Czy jeszcze kocham tę kobietę tak niepodobną do mojej dawnej białej dziwczyny?*»⁸). В академічному словнику української мови⁹ цього епітета не зареєстровано. У раніше виданому українсько-російському словнику¹⁰ його теж не зареєстровано, на означення дівчини-красуні наведено слово *білявка* й її зменшено-пестливу форму *білявочка* з відповідними російськими еквівалентами *белявка, белявочка*. У словнику Б. Грінченка¹¹ на означення дівчат і жінок-бранок неведено синтагму *біла челядь*, з поясненням «женский пол». Уточнення проілюстровано прикладом із збірника Я. Головацького: «*Коли турки воювали, білу челядь забирали*».

На думку болгарського вченого Николи Ґєорґієва, епітет *білий* втрачає своє конкретне значення, вплітаючись у «поетичну китицю», яка вміщає «глибокі семантичні сугестії», перетворюючи його у рівноправний синонім інших народнопоетичних епітетів, як *мудрий, гарний*¹².

Встановлення різних контекстуальних значень епітета *білий* – надто важка операція, оскільки його вживання, як відзначалося в попередній статті про народнопоетичні символи, здійснюється «мінімальним розумовим зусиллям», простим підбиранням як своєрідної сталої величини. Точне встановлення відтінкового значення – майже неможливе, хіба що особистими домислами. Постійний епітет *білий* у здійснюванні поетичного портрета, наприклад, у болгарських словосполученнях хлопця – це *бяли момък*, а дівчини – *бяла мома*, що типологічно відповідають румунським *voinic dalb, fată dalbă* та українським *білий молодець, біла дівка*, які зазвичай сприймаються із значенням *гарний, гарна*.

(Продовження на 22 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XXXIX)

(Продовження з 21 с.)

У деталізації дівочого портрета епітет *білий* виступає координуваним з іншими епітетами, як, наприклад, у болгарських піснях: «*От кон, брайно, не слезай./ Дор не видиш момата./ Танка ли е, висока./ Бяла ли е, цървена*»; або в румунських: «*Fii tu, Ano, sănătoasă./ Cum ești dalbă și frumoasă*». Переважаючим у зображенні дівочого портрета в болгарських піснях все-таки не є епітет *бяла*, а *малка*, рідше – *млада*, які типологічно відповідають румунським *tânără*, *tinerică*, українським – *молода*, *молоденька*.

В інших випадках епітет *білий*, наприклад, у болгарських піснях зазнав помітного поширення на інші особи та предмети: якщо у весільних піснях наречена – *бяла*, то і старости чи свати – теж білі: *бяли сватове*; *білими* є теж відра, з якими наречена іде по воду (принести «*Студна уда от бели медни*») до *білої криниці* («*Да си направи (...) Три чюшми белци*»); *білим* є і дівоче подвір'я (*бял двор*), що типологічно відповідає сербськохорватському *бел двор*, румунському *curte dalbă* чи українському *білий двір*: «*Мене тая укрила високая гора./ Що не видно миленької з біленького двора*» (Я.Головацький, II, 742).

Ще більше віддалення епітета *білий* від первинного чи допустимих вченими значень наявне тоді, коли він виступає постійним супровідником іменників *мед*, *пшениця*, *Дунай* і ін., наприклад, у болгарських піснях: *бела пченица*, *бел Дунав*. У румунських піснях семантичне поширення даного епітета – незрівнянне: *біла* в них не лише дівчина (*fată dalbă*), а й її намісто (*salba dalbă*), одяг (*haine dalbe*) та рідна мати (*dalba maică*). Далі, *білими* є: дівчина-митниця (*dalba mățeșoie*), цар у колядках (*dălbă de împăratu*) та навіть вдова (*dalba văduviță*), як і в українських колядках – *біла вдовойка* (Гнатюк, *Колядки*, II, № 220 С). *Білими* є також молодець (*junii bălușel*), вівчар (*dalbuț păcurariu*), овечі стада (*turme de oi dalbe*), перо молодця (*peana dalbă*), сопілка (*dalba fluierită*), вівчарські хорти (*ogari dalbi*), луки (*lunci dalbe*), весна (*dalba primăvară*), схід сонця (*dalbu răsăritu*), здоров'я людини (*dalba sănătate*), епітетом *білий* румуни вшановують і покійника (*dalbul de pribeag – білий скитальник*), якого супроводжують у дорогу неповернення. У румунських піснях епітет *alb/dalb (білий)* часто виступає і у формі *băl*, множина *băli* (відповідний укр. *біл*), та в ряді похідних, переважно зменшених формах: *bălan*, *bălai*, *bălăioară*, *bălușcă*, *bălușea*, *bălușel*, *băluț*, *băluță*.

Інший поетичний конструкт «мінімального словника», розглянутий у даній статті, це – весільна *кита* (китиця), жестом дарування якої символічно виражається прихильність і згода дівчини-нареченої вийти заміж за

молодця, якому вона дарує цю весільну квітку. Цей конструкт має тотожну форму в піснях Південно-Східної Європи: в сербськохорватських, в болгарських у двох формамах – *кита* (діалектній) й *китка* (літературній), в українських – *кита* (і з епітетом – *кита біла*), в румунських – *chită*.

Як й весільні калачі, шлюбні перстені й ін., *кита* також може бути *обмінною*, як у болгарських піснях *сминова китка*. Її може дарувати дівчина молодцеві або її молодець може взяти силою, що в обряді «розшифрофується» як дія взяття дівчини: «*Ти не смееш да си земеш / Смяна китка от страна ми./.../ Неда не я слуша./ Лю си сегна. да га юзе*», тобто жестом насильного зняття кити з дівочої голови молодець Стоян здобуває собі наречену.

В піснях Південно-Східної Європи наявне і похідне від іменника *кита* дієслово *китати*, як, наприклад, у болгарських обрядових піснях («*Рано рани малка мома /.../ Накичила ѝ три китки*»), чи в румунських: «*Șă io să mi-l văd/ Mare mărișor/ Cușmă-n cap chitind/La nedei plecând*».

Ідентично виражається в румунських та болгарських піснях мотив приготування *букету-кити* – за допомогою пасивного дієприкметника, наприклад: «*Тук изловил малка мома / Променена, наредена./ Като кита накинчена*», чому точно відповідає румунський еквівалент пасивного дієприкметника, тільки замість *кити* (як метафоричне накладання) виступає інший загальноорозповсюджений символ дівчини – *ружа*: «*Cum îi ruja de chită*». В українських піснях наявний типологічний лексематичний відповідник, тільки не як пасивний дієприкметник: «*Та шила хусточки з китаєчки./ Китила китиці з заполочі*». Форма пасивного дієприкметника, але із заміною *кити* на *кит* (за аналогією до іменника *біль*, *білило*, у дієсловнівному виразі *білом білила*) наявна в українських колядках з Румунії: [Дівчина] «*Свому милому ширинку шила./ Ширинку шила, кітом китила./ Кітом китила, білом білила*». Український вираз *білом білила* – ідентичний з румунським («*Și cu alb le înălbea*») та з болгарським: «*Русане ле, бяла девојко./ Що ми са бялем белеше*».

В іншій моїй статті обширніше розглянуто румунські запозичення, які давно увійшли до невпізнанності в суміжні з румунськими українські говори й гармонію «вплелись» у поетичні структури, в яких не те, що «шокують» безсудним вживанням, а, навпаки, надають відповідним структурам природної наснаги, художньої привабливості, будучи інколи навіть незамінними¹³.

Достатньої уваги надано і в цій статті епітетові *білий* (=гарний, красивий, гожий), який на теренах Румунії наявний у пісенності Банату та особливо румунської

Мараморощини, далі – він поширений у суміжному позатиському ареалі. Даний факт спостеріг ще Потєбня, коли відзначав, що «этот эпитет (...) держится, по видимому, только в западной полосе южнорусских земель»¹⁴, сугеруючи гіпотезу його поширення в даному ареалі внаслідок румунського впливу шляхом безпосереднього фольклорного спілкування.

Слід відмітити надто велику частоту вживання цього епітета на румунській Мараморощині, із справжніми віртуорзними, може, сучасними іноваційними загравами в коломийках на тему кохання, в яких вигляд *білої* дівчини, тобто гарної, завдячується її прикрашанню/прихорошуванню традиційними способами («*Ой ти, біла білявино, чого-с така біла?*»/ «*Та я намастила калинами леице*») або сучасними косметичними засобами, у вживанні яких, може, прочитується вихвалляння «щедрої» помади або, навпаки, легкий «ірочний» шарж: «*Ой ти, біла білявино, чого-с така біла?*»/ «*Бо на мені пудеруку по півтора кіла*».

Білою, значить, *гарною*, може бути і смаглява дівчина: «*Ой Іляно, попіляно, Іляно біленька*».

Шляхом метафоризації, *білявка* – «гарна дівчина» [= типологічна тотожна метафора в румунській баладі Міоріца: «*Oaie surioară./ Drăga bălăioară*] з поєднанням одного чи більше постійних епітетів того ж кореня сугерується портрет невимовної краси дівчини, яку краще не бачити, бо спричинює одне тільки страждання: «*Ой ти біла білявино, а й ти біла, біла, –/ Та богдай ти, білявино, в темниці сиділа*».

Велика частота вживання даного епітета спричинилася до його виступання структуротворчим засобом, анафорою:

*Білявка-м са вродила,
Біле личко моє,
Біленького любка маю,
Біленький-сме вбоє,*

для якої у фольклорі існував традиційний зразок-траферет:

*Гуцулка ня породила,
Гуцулка ми мати,
Гуцулка ми постелила, –
Лігай, сину, спати.*

Велику поширеність на румунській Мараморощині епітета *білий* обумовило його вживання і на означення суттєвих змін у післявоєнному житті сільських поселень, як розвиток шкільництва, що забезпечував сільським вихідцям нечувану до тоді самореалізацію: «*Та як у туй, хло', ошколі речі дорогенький./ Они роб'ят чоловіку світок май біленький*», тобто кращій.

В цьому прикладі наявний незаперечний румунський вплив: епітет *білий* має ступені порівняння, вищий виражаючись за допомогою румунського слова *таї*: *май + білий*: «*Ей, білий леґінуку, май білий не будеш, –/ Як я ся буду віддавати, бановатти будеш*».

В мараморській пісенності слово *білий* й його похідні можуть виступати в ролі метафори (*білявка*), в ролі постійного епітета (*біла дівка*), означення-прикладки, елементу конструкції художнього паралелізму, можуть створювати симетричні евфонічні одиниці та асонанси у внутрішніх римах («*Ти, Марічнко, біла чічко*») і ін.

В цій же статті розглянуто функціонування запозичених румунських лексем у народних українських пісенних моделях, як, наприклад, іменники *ботей* чи *бутей* (рум. < *botei*) у колядках («*Наперед овец гордий молодець./ Гордий молодець, ботеєць овец*»), прикметник-епітет *веклешистий* (рум. < *oacheș*, лат. < *oculus*): «*Овечки вам ся та покотили./ А все баранці круторіжненькі./ А все ягничкі ваклешисті*».

Постійними й незамінними функціонують й інші румунські лексемні запозичення в українських піснях карпатського ареалу, як *волох* (рум. < *valah*), *сембреля* (рум. < *simbrie*), *струнга*, *струнка* (< рум. *strungă*), *флекев* (рум. < *flăcău*) і інші.

(Далі буде)

Примітки:

1 Іван Ребошакпа, *До питання про лексичний склад мови народної пісенності*, доповідь, представлена на : *Втори българи-румънски симпозиум*, Софийски университет «Климент Охридски», Софія, 11-15 септември, 1980 р. Доповідь надруковано у : «Обрії», Вид-во «Критеріон», Бухарест, 1983, с. 164-185, і у виданні «Всесвіт усного і писаного слова». Книга 1. Фольклористичні розвідки, статті, рецензії. Персоналії. Видавництво «RCR Editorial», Бухарест, 2010, с. 9-22.

2 В.Р. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș. Editura Minerva, București, p. 500.

3 *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Ediția Academiei R.P.R., București, 1956; *Dicționarul explicativ al limbii române*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.

4 Л. Андрейчин, *Речник на български език*, Софія, 1963.

5 Н. Геров, *Речник на български език*, Сифія, 1977.

6 *Slovník spisovného jazyka českého*, Praha, 1960.

7 *Slovník slovenského jazyka*, Bratislava, 1959.

8 *Słownik języka polskiego*, Warszawa, 1958.

9 *Словник української мови*, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1971-1980.

10 *Українсько-російський словник*, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1953.

11 Б.Д. Грінченко, *Словарь украинского языка*, Київ, 1907.

12 Никола Георгиев, *Българската народна песен. Изобразителни принципи, строеж, единство*, «Наука и изкуство», Софія, 1976, с. 48-49.

13 Іван Ребошакпа, *Румунські образо- і структуротворчі мовні елементи в словнику української пісенності карпатського регіону*, // «Обрії», «Критеріон», Бухарест, 1989, с. 164-179; «Всесвіт усного і писаного слова». Книга 1. Фольклористичні розвідки, статті, рецензії. Персоналії, Видавництво RCR Editorial, Бухарест, 2010, с. 23-40.

14 А.А. Потєбня, *Объяснения малорусских и сродных народных песен. II. Колядки и щедровки*, Варшава, 1887, с. 195-198.

Микола КОРНИЦАН

Верлібри

Довічна синизна

я знала що тобі не удасться
уникнути те місце
визначене ще заздалегідь
твоїм часом
паєм
моїм бажанням
і хоч яким безкінечним не бував би світ
ти прямував до єдиного приречення
наше спільне місце
ти уникав піщані поля
кам'яні пустки
з яких відчалили навіть і
останні відпливи померхлого небозводу
займав місце забутих
тимчасово
у ті моменти коли ще тривала
згадка чужаків з інших гаваней
перегода
посеред ночі
ти покидав будь-яку тогочасність
немовби оставляв приміщення
де вже ніхто не замічав твоєї присутності
слідкував спрямуванню моєї мислі
до кінцевого рубікону
там де сон ставав яснішим
за будь-який берег побачений уперше
на моїй землі
довічної синизни

Вже ціле життя

люблю це місто
звисока
звіддала нахожу його повік тим же
уже рік
вже ціле життя не заміряюся
підійти більш близько чим допускає погляд
здогад що там
навіть і в найтемнішій куточку
можна дождати аж до завершальної тамги
не забувається все те що бережеться уві сні
через край повно повітря
між каменистими мурами
повторні перевулки

аж доки уява не спливає спомином
при здогаді що абищо може бути здійснимим
трапляється щось провідне
віадук через висхлу ріку
переповнений акваріумами повних води
солоні води
зібрані в закапелках тьми
осібно ніччю
в дерев'яних святилищах
окрай трамвайної колії
навіть і там де й до цих пір
ще ніхто не спостеріг
що запалена ще з минулого літа свіча
ще полуменіє й зараз
паленіє від коли не заміряюся повернутися
уже ціле життя
від коли відійшла ти

Час з опісля

травою та квітами накрились колишні алеї
вулиці яких імена було вже забуто
артерія едем та станція сонця
трамвай сповнився
шипам та пелюстками
вітер відсторонив тільки листву
нюансів води що поринула в отвір
що з'явився в долівці північного вокзалу
на дверях що втрималися між двома коліями
приросли лишаї і мох
вікна все ж зісталися неушкодженими
скло тривало більше чим абиякий метал
відбивало зарослі
роменами та маками інтер'єри
каміння з порожнистими ядрами
пил що сочився з облущених стін
і щось що рухалось безугавно
розбурхувало освітлення
блудило повсюди під виглядом тіні
майже уловимої
щось що повинно було посвідчити
час з опісля
незмінну просторинь
накриту плахтиною зелені
подібно відбиттю
яким ти покривала переміщений
в ущелину стіни маятник
де зазвичай повинні були
знаходитися двері

Марія ПОРОХ, м. Косів

У вирі пристрастей, не вистуджених віками

Мені здається, що саме так можна охарактеризувати повість Михайла Гафії Трайсти «Конокрадська честь».

Ім'я – Михайло Гафія Трайста – я вперше почула від своєї приятельки, письменниці Аделі Григурок. З її розповідей довідалась про життєвий та творчий шлях цього прозаїка, поета, драматурга, перекладача, журналіста, головного редактора румуномовного журналу «Mantaua lui Gogol» («Шинель Гоголя»), редактора популярного журналу українських письменників Румунії «Наш голос» та журналу румунських письменників «Волоська ротонда».

Аделя Григорівна запропонувала мені прочитати повість «Конокрадська честь», що побачила світ у Львові (видавництво «Тиса»). Вона подарувала мені цю книжечку.

З величезним захопленням прочитала її і порекомендувала своїм колегам.

А сама вечорами відкривала інтернет-сторінку письменника і читала інші його твори.

Читаєш, смакуєш кожне слово, розкладаєш на полочки думку автора, а потім складаєш в одне, – так краще розуміється. О! Ці змішані відчуття, коли дочитуєш вірш, новелу чи повість – радість від прочитаного і жаль розставання з ними!

З кожною прочитаною сторінкою разом з героями починаєш переживати все, чим вони живуть. Поринаєш у світ їхніх дол, що вирують бурхливим потоком людських пристрастей і переживань, брехні та правди.

Не можна спокійно читати рядки, де М. Г. Трайста описує ромів, євреїв, українців, румунів, життя яких переплітається на звичайних людських, хоч і не завжди праведних стежках і дорогах.

Автор з переконливою художньою силою передає взаємини багатія Йончі Лупула і його дружини Руксандри, яка у дівочтві мріяла про заміжжя з наймитом Степаном Гайдамашином, їх служниці Мелін-

ди, конокрадів Івана Кочерги та Хараламбія, жиди Рувима з корчми «Золота підкова», Івони – нареченої Івана Кочерги, яку рідний дядько Аркадій Юркуц хотів насильно видати за кульгавого Ілька Гулика, і заставляє читача переживати всі їх страждання, співчувати їм.

А ще відчуваєш насолоду від прекрасних та барвистих панорам сіл і міст, де розгортаються всі події, описані в повісті:

«...за вікнами яскравим килимом стелилася по землі молода весняна травичка, а в саду на яблунях,

що стояли над самим зеленим килимом, ось-ось мали розпукнутися тугі набряклі бруньки. Наближалася пора цвітіння, і земля й повітря дихали ніжним теплом...»;

«...Тиса, як і жінка, не завжди може бути тихою й спокійною, а десь по разові гнівається, стає буйною, бурчить, і кричить, та все-таки вона наша жінка, яку ми кохаємо і коли спокійна, і коли буйна. Я завжди люблю Тису однаково, і не боюся її, тому що й вона мене любить, – весело усміхався найліпший бокораш на всю Тису Іван Кочерга».

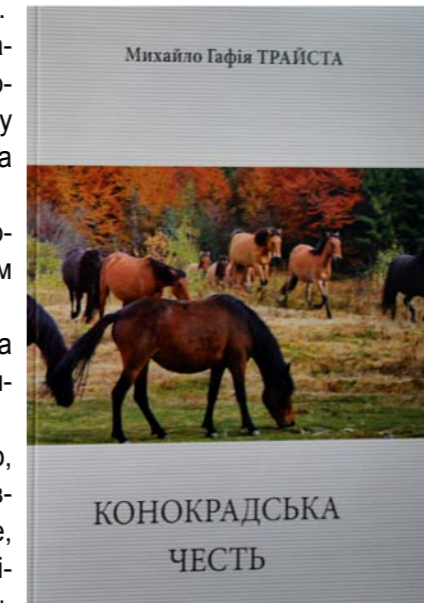
Моя колега Галина Кіщук так відгукнулася на прочитану повість:

«Читаєш і хочеться, щоб сторінок було не 109, а в 5 чи 10 разів більше».

Скільки треба було вкласти автору щирості, життєвої мудрості, щоб заставити читача пережити всі страждання героїв цієї книжки. Читаєш і ніби п'єш джерельну воду в спрагу. П'єш – і не можеш напитися.

Щиро дякую автору Михайлові Гафії Трайсті, який зміг зачепити душевні струни читача. Довгих років Вам щасливого і творчого життя».

А я хочу щиро побажати авторові здоров'я, нових творчих здобутків. Нехай у Вашій душі не гасне вогонь любові до слова, до життя, до людей, до милих серцю України, Румунії і рідних Карпат.

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

ЧІПРІАН ПОПЕСКУ – ЛАУРЕАТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ МІХАЯ ЕМІНЕСКУ

Чіпріана Попеску – внука відомого українського письменника Івана Шмуляка, я зустрів 2016 року на міжнародному книжковому ярмарку Гаудеамус. Він підійшов до стенду Союзу українців Румунії, представився і подарував мені свою книжку «Mile End», рукопис якої виграв перше місце на шостому випуску річного конкурсу поезії для дебютантів, організованого видавництвом Casa de Editură Max Blecher (Видавничий дім імені Макса Блехера), а 2017 року Чіпріан отримав одну з найпрестижніших літературних нагород Румунії – Національну премію імені Міхая Емінеску.

Чіпріан Попеску народився 1979 року в місті Карансебеш. Дитинство та юні роки провів у кварталі Піпіріг та українському селі Корнуцел-Банат. Закінчив Факультет журналістики (на англійській мові) Тімішорського університету, не написав жодної статті, і над цим задумується часто. З 2007 року живе в Монреалі, одружений з Наталією, має двійко дітей: сина Ігора та донечку Аню.

Збірку «Mile End» можна б назвати збіркою постмодерної поезії, і в той же час вдалим

прозовим щоденником, підручником виживання, чи звітуванням перед власною совістю. Прочитавши її, не можна не погодитись з поетом Клаудію Комартіном, який був членом журі

вищезгаданого конкурсу, в тому, що Чіпріан Попеску пише на двох рівнях: сучасному кандському корпоративному, асептичному, стабільному (кредити, банківські картки, глобалізаційне вирівнювання, цивілізація і т. д.), і на іншому, минулому румунському (периферійному), відновлення якого є складним і часто болісним.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

Чіпріан ПОПЕСКУ

День 1

Початок жахливої весни в Майл Енд. Тут твій дім. Виходиш на балкон. Бачиш білку, яка дряпається цегляними стінами. Фотографуєш її і викладаєш у Фейсбуку. Додаси натхненний комент і потечуть лайки. Жодного листочка на клені, що стоїть перед будинком. Квітень – прикрий місяць. Сніг відтягається з кварталу, з твоєї плоті. Суботній полудень, ти втомлений розмовами *copy-paste* у чаті, дзвінками та непотрібними тестами для контактних центрів телекомунікаційного світу. Рутинна. Повторення. Невдача. Жаль, що ти не реагував вчасно, повільно перемелює кістки. Іноді, дихаючи,

відчуваєш каміння в легенях. Чимраз частіше потрапляєш у раптове безладдя чорних думок, і ніхто, і ніщо не може тебе вивести з них. Перериваєш свій понаднормовий час, дзвониш менеджеру, брешеш йому, що захворів і вирушаєш до соцклубу. Перестав падати перший цьогорічний дощ. Надворі немилосердний вітер, виразки розпачливого сонця не можуть приручити холод. Дивись, «виразки розпачливого сонця...» Не знаєш, як одягнутися в таку погоду. Вдягаєш пошарпаний анорак, а поверх нього поношений спортивний жакет, і все! Тут можна одягнутись у що завгодно, через дві хвилини все перестає бути шикарним. Перетинаєшся з двома сусідами-хасидами, яких знаєш більше з виду. Ти був у них одної суботи, підключив їм холодильник до розетки і відрегулював тепло в кімнаті, за

Із сучасної румунської поезії • Із сучасної румунської поезії

це отримав цигарки. Вітаєшся з ними. На їхніх головах величезні капелюхи – *shtreimel* – два автомобільні колеса, обвиті хутром, вдягнені в пластикові кульки. Хоча ти жартуєш, але завидуєш їм. Неймовірно, як одні доглядають одяг, чи свої речі, носять їх, шукаючи сенсу. Тобі до болю змерзли руки, але рукавиць не надягаєш, протестуєш по-дурному проти озвірілого холоду. Щороку після лютевих морозів і березневого снігового танення ти стаєш хоробрим. Все ж таки ти в Канаді, *map*. (...)

День 3

зелене зелене
жовте блакитне
фотосинтез

яке ти гарне, страховидле!
Христос у білій
сорочці

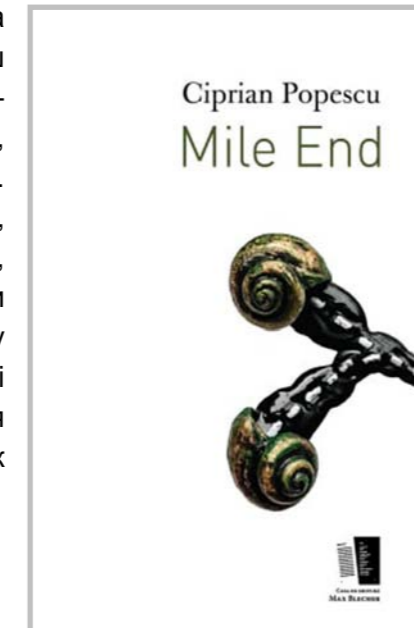
мої долоні
спітніли
твої теж?

мої, ні!

У краплині роси
блимає полонене
обличчя

this shit is not
XTC it is LSD
j'pense

зелене зелене
жовте блакитне
фотосинтез

Галюцинаційні дні в Аміґо з двома друзями із одного з попередніх життів. Нюхаєте кущі із золотими квітами біля теологічно-хімічного факультету, ти наспівуєш повторюючи вищезгадані вірші... вгорі, на небі, хмари-кораблі. Долю, на землі, мерехтливі круки. Ти засинаєш в її обіймах в American Beaty.

Так, їхні провайдери на нашій стороні.

Regarde, papa! Des bourgeois!

День 11

не залишилось нічого
з казок про бабу Ягу

нічого з пекельного звуку
візочків з дерев'яними колесами
в яких ми линяли в спеку

нічого з благих православних вечорів
коли дзвони сповіщали вечірню
ми шмаляли карбідом з карабушки
чіпали на гачки оборога
помираючих кроликів з косими очима

з млина виходили індигові привиди
риючи вечірні траншеї
кропив'яні лігвища
для п'яниць центрального буфету

співали завжди той самий
веселий *song*

Ой, дуду, каже дуду,
Робити не буду
Куплю собі коліщата
Возитися буду...

**З румунської переклав
Михайло ТРАЙСТА**

На маргінезі прочитаного, почутого, пригаданого

Михайло МИХАЙЛЮК

«ПРОВИНА» ПОЕТА

*«Стань! Тяжка провина безневинн
Крила над тобою розпростерла.»*

Іван Драч

«Коли святкуємо/ перемогу над природою./ татуємо/ на чолі/ ясну пелюстку/ наче зірку./ щоб указувала настрої/ до неспокою мрій».

Заколисаний «симфонією душі», наш поет необачно й безжурно виголошує один з мажорних імперативів комунізму: підкорення природи, в ім'я якого спотворювався навколишній світ, руйнувалася споконвічна рівновага і гармонія між ним і людиною.

Прочитавши ці рядки, не ставитиму поета до «ганебного стовпа», бо це, я певний, «вирвалося» у нього мимохіть. Бо якби він і водночас редактор трішки замислилися, то схаменулися б, що ота «ясна пелюстка» може стати «раною», а «зірка» – зловісною зіркою «полин» або ж Чорнобилем.

Тут пригадався мені страшний у своїй суті радянський підручник «Нежива природа», за яким моє покоління навчалася у п'ятдесятих роках минулого сторіччя. І водночас пригадалася народна мудрість про те, що «і камінь має душу», що він «росте».

І геть розвіюються чари «симфонії душі», коли подумати, що численними «перемогами» над природою, часто «тріумфальними», можна зруйнувати майбутність людства...

МЕЖІ ВІРИ

Комунізм злочинний не тільки щодо природи, він злочинний і щодо людини. І все ж таки в комунізм повірили мільйони. Комунізм, як це не дивно, ще має своїх ностальгиків.

«Звичайно, віра в комунізм – віра наївна, – пише у своїй книзі спогадів поетеса Ірина Жиленко (НОМО FERIENS) «Людина святкуюча», Київ (2011). – Але не злочинна... злочинність з'являється разом із впевненістю, що задля «великої мети» справедливим є насильство. Саме на цьому перехресті комунізм християнський розійшовся з комунізмом більшовицьким. Бо комунізм християнський – це: не

убий нікого ні за яких обставин. Навіть ворога...»

А більшовицький комунізм убив мільйони: голodomором в Україні, сибірськими ґулаґами, моральним насильством, зневірою у завтрашній день...

ІЛЮЗОРНІ ВЕСНИ

Перечитую історичний роман Павла Загребельного «Роксолана» (Вид. Дніпро, Київ 1979 р.) про українську дівчину Настю Лісовську, котра, захоплена ординцями і продана у рабство, неймовірною волею долі стала улюбленою дружиною турецького султана Сулеймана Пишного (XVI ст.) і понад сорок років впливала на політику Оттоманської імперії. Світу вона відома під ім'ям Роксолани.

Матео Паґані, Султана Роксолана, 1550

На одній із сторінок роману натрапляю на рядки східного поета: «Бери частіше нову жону, щоб для тебе завжди тривала весна. Старий календар не годиться для нового року».

Звісно, порада поета, мабуть, придворного, стоується «поповнення» султанського гарему.

Але я журналіст і рядки східного поета «посилають» мене до сучасних реалій: чи не щодня преса,

На маргінезі прочитаного, почутого, пригаданого

телебачення «смакують» вістями з «вищого світу» нашої «оригінальної демократії», де новоспечені «аристократи», «барони», «товстосуми» покидають своїх «підтоптаних» жон і ведуть під вінець молоденьких «бранок», купуючи за гроші ілюзорні весни...

І якби не знав, що вони майже всі неукі, то, бігме, сказав би, що їх надихнула східна поезія...

ВОГОНЬ І ВОДА – НАЙБІЛЬША БІДА

У березні, коли всі чекали весни, несподівано на землю впала «друга зима», а коли потепліло, від талих снігів розбухли річки і потоки, затоплюючи поля і людські оселі. Щодня мас-медія повідомляли про повені, про загрозливий рівень Дунаю. А ще і про часті пожежі – горіли людські хати, горіли склади і промислові будівлі, магазини і ресторани.

І тут мені пригадалися татові слова – казав він, що найважче вборонитися від води і вогню.

Чи не під впливом батькових застережень у романі «Не вір крику нічного птаха» (Критеріон, 1981) я описав лихо, яке спіткало моє рідне село Руснаки, коли після зяжних дощів горби, які облягали його з півдня, почали насуватися на людські обійстя: «Одної літньої ночі горб стривожили якись таємні сили, він здригнувся, відколовся, спочатку він своїм тягарем підважив і здивив дорогу, що тяглася аж на Гораїц, згодом підірвав коріння дерев у саду, засунув криниці. З моторошним стогоном, наче його черевом розривав нестерпний біль, горб зрушив з фундаменту бабину хату. Це тривало не якусь годину, а кілька днів, і за цей час стогін у його нутрощах то затихав, то наростає, і аж коли хата стала руїною, він утихомирився, наче звільнився від мук...»

ІНТЕРВ'Ю З ЮРІЄМ АНДРУХОВИЧЕМ У «ROMÂNIA LITERARĂ»

У цьому журналі Спілки письменників Румунії (20 квітня 2018) друкується обширне інтерв'ю з сучасним відомим українським письменником – постмодерністом Юрієм Андруховичем. Одне із запитань автора інтерв'ю, літературознавця Крістіяна Петрешкеною, звучить так:

– Який вплив має на українську літературу той факт, що Україна межує з Росією – позитивний чи негативний?

Відповідь українського письменника вельми цікава: «... Коли живеш у чийсь тіні, в даному разі у тіні «великої російської культури», це не може бути надто продуктивним, саме через оту тінь. Але, безумовно, є кілька дуже знакових російських письменників (називаю тільки Гоголя, але їх більше), які мають українське походження і які дуже сильно вплинули на російську літературу. Тому підкреслюю той факт, що наше сусідство вплинуло більше на російську літературу, ніж на українську».

ЖОРСТОКА ПРАВДА

Раджу кожному прочитати «Благослови, душе моя, Господа» – мемуари львівського романіста Романа Іваничука, в яких письменник подає «жорстоку і прекрасну» картину буття свого покоління, його трагедії і тріумфи, змагання за незалежність і державність України. Написані після відновлення незалежності України на початку 90-х років, отож без «Дамоклевого меча» над головою, Іваничук міг відкрито говорити про імперські амбіції північного «старшого брата»:

«Спам'ятайтеся! Тисячу років тому вас ще не було. Московське князівство, територія якого нині забута вами самими, Московське князівство, в історичні межі якого ви, що розповзлися по всьому світу, раніше чи пізніше вернетесь, народилося значно пізніше. Спам'ятайтеся самі і спам'ятайте свій народ: ваша імперська психологія ніколи не дасть розвинутися його матеріальним і духовним силам...»

А за часів більшовицького свавілля про загарбницьку психологію Росії Роман Іваничук писав «зашифровано» у романі Мальви (1968), за який зазнав цькування з боку «влада імущих»:

«О люде османський! Коли тобі стане досить свого власного добра, занехаяного, нерозкопаного? Чого повзеш на чужі землі, не розоравши своєї, чому не нагодуєш власним багатством рідних дітей, а примуєш їх голодними ризикати по чужих полях і дарма проливати сусідську кров? Коли ти вгамуєш свою захланну спрагу? В тебе сьогодні влада і ти сваволиш. Хто ж захистить тебе від Божої помсти, коли вона прийде? А прийде...»

Корнелій ІРОД

КОСТІКА ІІ-ИЙ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 285)

Якийсь час ми рідко зустрічалися з Костікою – він заклопотаний обов'язками останнього курсу, а я та Євген – роботою (не гадайте, що свіжим випускникам вузів легко звикнути до щоденної восьмигодинної праці...). Але наступного літа, десь вкінці червня 1961 року, несподівано Костіка завітав до нас на роботу.

– А що, Костіка, ти вже закінчив факультет? – зустріли ми його. – Поздоровляємо! Така подія вартує могорича!

– Та закінчив я, хлопці, закінчив. Але ваше міністерство лайдацьке забуло, що в цьому році вийде перший випуск китайського відділення і не підготувало нам місць праці. Та, на щастя, татусь нашої колеги, шахістки Александри Ніколау, академік, як і ваш міністр, і, таким чином, сказали нам шукати собі роботу будь-де, куди й одержимо потім призначення без Урядової комісії. Ну, а я подумав найнятися у вашому видавництві, якщо є вільне місце. Будемо знову колегами – було би гарно, не так?

– Слухай, Костіко, ти зі своєю китайською іди, чоловіче, кудись, де краще, ніж оце нещасне Міністерство освіти, – раджу я йому. – Іди в Міністерство зовнішніх справ, у зовнішню торгівлю.

А Євген мовчав, бо йому, певне, хотілося працювати разом зі своїм найкращим другом на тій самій роботі.

– Ні, хлопці. Мені покищо краще було б тут. Власне, у Кадрах уже знають про це... – проговорився Костіка.

А щоб не затягувати розмову, скажу, що Педагогічне видавництво найняло Константіна Буцуру, хоч там не видавалися підручники китайською мовою. Але правда й те, що крім української та російської, він знав ще й німецьку та польську мови. Так що в наступні п'ять років працювали ми троє разом, тобто до літа 1966 року, коли Костіка перевівся в Міністерство зовнішніх справ, а я в Державний комітет культури і мистецтва. Але доти колектив видавництва «засвоїв» молодого симпатичного випускника китайської мови, а сам Костіка старався включитись у той колектив, і це йому вдалося. Він став активним членом молодіжної організації, а порядний бессарабець Леонтеску залучив Костіку в струнний оркестр міністерства. У тому оркестрі Костіка грав на балалайці, а я на гітарі. (Тут я повинен зробити смішне зауваження: крім самого диригента Леонтеску і циганкуватого викладача румунської мови М'єлу Лобди – того, що на фото крайній справа з гітарою – жоден з нас

не вмів тоді читати якесь сольфеджіо, а тому Леонтеску писав нам мелодії на «нотних» лінійках цифрами і ось як: для всіх інструментів – мандоліни, балалайки й гітари – замість певної ноти він писав, приміром, 2/1, а це означало, що «музикант» повинен ставити палець на перший проміжок другої струни, або 4/3, і тоді треба ставити палець на третій проміжок четвертої струни і т.д. Таким чином члени оркестру вивчали правильно мелодії, хоч не вміли читати ноти. Але наш секрет не знав ніхто, і концерти міністерського оркестру мали все ж таки деякий успіх.)

У Міністерстві зовнішніх справ Костіка просидів лише кілька місяців, після чого його послали головним секретарем нашого посольства в Пекіні.

1 – Константін Буцура; 2 – Корнелій Ірод.

Та поки виїхати з Румунії, Костіка зробив кілька речей, про які зараз не будемо. Але, як я вже казав, він, ще будучи студентом, оженився на своїй колезі Флоріці. Дехто радив йому не брати Флоріку через її погану славу. Крім Євгена, найбільше настоював Оніґа, колишній Костічин шкільний товариш, а тоді вже суддя; Оніґа розказав йому, що на протязі двох років, скільки Флоріка була його любаскою, вона не раз обманула його з іншими чоловіками. Однак, Костіка не послухав поради друзів і женився на ній, а Флоріка невдовзі народила йому сина (другого народить уже в Китаї). Євген твердив, що батьком цього другого сина, певне, був якийсь китаєць, бо занадто він косоокий. Євген сказав Костікові своє припущення і, грубо сміючись, додавив той жарт про білу жінку, котра народила негрита; перед своїм чоловіком вона оправдалася, ніби в родинному будинку, оскільки вона не мала достатньо молока, її синок ссав від негритянки, через що і почорнів... Щасливий батько сповістив радісну вістку своїй матері;

вона поздоровила сина й признала, що, коли народила його, з нею сталося те ж саме: не мала свого молока і годувала його коров'ячим – мабуть, тому-то в нього і вирости роги тепер...).

Костіка пробув у Китаї кілька років, якраз у період Мао Цзедунової «культурної революції». І зненацька Чаушеску вирішив зменшити число персоналу наших посольств (з економічних причин, тобто щоб заощадити валюту). Костікові заявили, що він мусить покинути Китай не пізніше, ніж через тиждень. Вістка занепокоїла Костіку: він мав досить велику суму доларів (з його та Флоричиною зарплат; вона працювала бібліотекаркою посольства), але везти додому ці долари йому не хотілося: берегти валюту в Румунії було заборонено, а міняти в банку було зовсім невигідно. У такому разі Костіка вирішив тратити ті гроші в Китаї, купуючи цінні речі. Ні, він купить не так шовку та хутра, хоч накупував і цього, а придбає тих цінностей, які були б недоступними, якби не «культурна революція».

В ті роки пекінський ринок – комісійні магазини, базари, товчучки тощо – був повен мистецьких творів, ювелірних виробів, дорогоцінного каміння, старовинних предметів і іншого цінного товару, «несумісного» з принципами «культурної революції», а Костіка Буцура не втратив таку вигідну ситуацію. Він взяв посольське авто і за два дні об'їздив увесь Пекін. Накупував багато всякого цінного товару, яким наповнив не один і не два, а кількадесят чемоданів, коробок, скриньок та пакунків і вирушив до Румунії, але через такий величезний багаж, прийшлося їхати поїздом. Розказав мені Костіка потім, що в Москві, щоб пересісти з поїзда, яким приїхав з Китаю, в поїзд Москва-Бухарест-Софія, він заплатив носильщикам купу грошей.

Після повернення на батьківщину Костіка Буцура перестав бути працівником Міністерства зовнішніх справ і був призначений відповідальним редактором відділу зовнішньої політики газети «Скентея». Дуже поважна посада. Але він не всидів довго на цій посаді, бо не те, що лінувався, а просто не любив, аж бридко йому ставало писати статті, та ще до такої претензійної газети, якою була «Скентея». А це дивний факт, оскільки Костіка був пристрасним читачем; а читав він не як всі ми, а по вертикалі і з такою швидкістю, що за якусь годину-дві прочитував сотні сторінок якогось роману, і його читання було зовсім не поверховим. А взагалі, хто страшно любить читати, майже завжди любить і писати. Проте, Костіка ні. Отож, покинув він пост відповідального редактора (на втіху його підлеглого Думітру Тіну, який давно пантрував вигідний момент сісти в те крісло) і був призначений шефом Протоколу тієї ж «Скентеї». А то теж була дуже відповідальна посада (гадаю, досить згадати, що всіма делегаціями чужих компартій, які прибували до нас, займався якраз цей Протокол).

В той період з Костікою зустрічались ми часто, іноді навіть щодня, бо працювали в тому самому будинку – Дім Скентея, – я на шостому поверсі, а він – на четвертому, де знаходилася газета «Скентея». Десь о десятих або одинадцятих зустрічались ми то в нашому, то в їхньому буфеті (страви та ціни були майже однакові), а наша Ніна і їхня буфетниця (не пам'ятаю, як її звати) знали, що наше замовлення чаю означає налити у чайні філіжанки по сто коньяку. Розмовляли ми про всяке, але майже щоразу Костіка пропонував мені нову «аферу»: то вирощувати гриби – знає він десь великий підвал, де можна створити справжнє грибовище, бо – ти не бачиш? – кілограм грибів сягнув 24 леї; то створити нам в якомусь селі невелику ферму на 2-3 тисячі несучих курей – бо, каже, ціна одного яйця один лей, а це означає, що щоденний наш прибуток буде 2 000 леїв, уявляєш?! – і інші фантастичні «афери». Кожного разу я переконував Костіку, що його пропозиція далеко не така проста, як йому здається, і для нас двох вона просто нездійснима. Він «роздувався», але скоро висував нову пропозицію, доки одного дня заявив:

– Мені потрібні гроші: хочу купити мамі однокімнатну квартиру (після смерті батька, Костіка взяв свою маму з Серету до себе, але, певне, Флоріка не терпить, щоб її свекруха жила у них). А тому вирішив я продати кілька «китайчуків».

– Яких китайчуків?

– Ось ці.

Костіка вийняв з портфеля невеликий пластмасовий кисет і показав мені дев'ять своїх «китайчуків»: дві статуетки Будди, різьблені із слонової кістки, один з них заввишки десять сантиметрів, а другий трохи нижчий; три печаті, з яких дві кам'яні з часів династій Ксія і Шанґ (III-II ст. до н. е.), а одна із слонової кістки, набагато «молодша», тобто з періоду царювання Юнґ Ло (XV ст. н. е.); три статуетки (дві із зеленого алебастру, а третя виточена зі слонової кістки; всі три статуетки з періоду династії Мінґ; один кремінний наконечник стріли тисячолітньої давнини).

– Та кому збираєшся продати і скільки правих за все це?

– 150 000.

– Ти звихнувся, Костіко? Хто дурний дати тобі таку купу грошей? Таж за 150 000 можна купити два автомобілі, а на здачу побудувати гараж!

– Підожди. Тому я й звернувся до тебе. Ти б не замовив словечко у Музеї мистецтва СеРеРе? Вони точно зацікавляться моїми «китайчуками», а крім того – я вже довідався – у них є і гроші на таке.

– Гаразд, Костіко. Може, вдасться посприяти твоєму «гешевтові».

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БЛЯШАНИЙ ХРИСТОС

(Уривок з роману в новелах)

(Продовження з № 285)

– Навіщо ти обернувся плечима до старого? – запитав з докором ангела хоронителя Бляшаний Христос після того, як старий Блідару піднявся з вуличної пилюки і пошкандибав додому, зі злістю, злітою зі страхом, а найбільш мучило його те, що не знав чи поклонитися «іржавому ідолу», чи...

«В таких випадках найліпше притримати язик за зубами» – подумав, ліпше сказати за губами, бо у роті старого зістався тільки один єдиний зуб, на спогад про світло-білу усмішку, яку дарував, будучи парубком, чорнобривим дівчатам та односельчанкам-молодицям...

– Я вже й сам картаю себе за оцей момент слабкості, – похиливши голову, відповів ангел, здогадавшись, мабуть, про іншу подію, що трапилась у Гетсиманському саду... тоді він був хоронителем слуги первосвященника, якому Петро, апостол Христа, відрубав мечем вухо.

«Сховай свого меча в його місце, бо всі, хто візьме меча, від меча і загинуть. Чи ти думаєш, що не можу тепер упросити Свого Отця, і Він дасть Мені зараз більше дванадцяти леґіонів Янґолів?» А потім звернувся до народу: «Немов на розбійника вийшли з мечами та киями, щоб узяти Мене! Я щоденно у храмі сидів і навчав, і Мене не взяли ви».

Іншим разом, теж до того самого Петра промовив: «Відступися від Мене, сатано, ти спокуса Мені, бо думаєш не про Боже, а про людське!» Після чого звернувся до учнів: «Коли хоче хто йти вслід за Мною, хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста та й іде вслід за Мною».

Але перед тим промовив до Петра: «Блаженний ти, Симоне, сину Йонин, бо не тіло і кров тобі оце виявили, а Мій Небесний Отець. І кажу Я тобі, що ти скеля, і на скелі оцій побудую Я Церкву Свою, і сили адові не переможуть її. І ключі тобі дам від Царства Небесного, і що на землі ти зв'яжеш, те зв'язане буде на небі, а що на землі ти розв'яжеш, те розв'язане буде на небі!» Потім наказав учням, щоб нікому не казали, що Він Христос.

Цю святую місію Петро отримав після того, як зумів відповісти на запитання: «За кого народ уважає Мене, Сина Людського?»

«Одні за Івана Христителя, одні за Іллю, інші ж за Єремію або за одного з пророків», – відповіли учні.

«А ви за кого Мене маєте?»

«Ти Христос, Син Бога Живого!» – відповів Петро.

Пізніше, під час Таємної Вечері, Христос промовив до них:

«Усі ви через Мене спокуситесь ночі цієї. Бо написано: Уражу пастиря, і розпорошаться віці отари».

«Якби й усі спокусились про Тебе, я не спокушуся ніколи», – аж підсочив Петро.

Сумно посміхаючись, Син, приречений Батьком на смерть, відповів: «Поправді кажу тобі, що ночі цієї, перше ніж заспіває півень, відречешся ти тричі від Мене...»

«Коли б мені навіть умерти з Тобою, я не відречуся від Тебе!»

Пізніше, коли Петро сидів на подвір'ї, до нього підійшла служниця та й сказала: «І ти був з Ісусом Галілеянином!»

А він перед всіма відкріся: «Невідаю я, що ти кажеш...»

А коли виходив, побачила його інша: «Оцей був з Ісусом Назарянином!»

І він знову відкріся та став присягатись: «Не знаю Цього Чоловіка!...»

Згодом і присутні мовили до нього: «І ти справді з отих, та й мова твоя виявляє тебе».

Тоді він став клястись та божитись: «Не знаю Цього Чоловіка!»

В ту мить кукуріканя півня стрілою поранило душу Петра, який пригадав Христові слова: «Перше ніж заспіває півень, відречешся тричі від Мене». І, вийшов звідти, гірко ридаючи...

Христос пробачив йому, інакше і не могло бути, бо після того, як поховав своє тіло і піднявся з утроби землі після трьох днів «Як Йона перебув у середині китовій три дні і три ночі, так перебуде три дні

та три ночі й Син Людський у серці землі», запитав його: «Симоне, сину Йонин, чи ти любиш мене більше цих?»

«Так, Господи, відаєш Ти, що люблю Тебе!» – відповів Петро.

«Тоді паси ягнята Мої!»

І запитав його знову: «Симоне, сину Йонин, чи ти любиш Мене?»

«Так, Господи, відаєш Ти, що люблю Тебе!»

І запитав його втретє: «Симоне, сину Йонин, чи любиш Мене?»

Засмутився Петро і відповів: «Ти все відаєш, Господи, відаєш Ти, що люблю Тебе!»

«Паси віці Мої! Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли був ти молодший, то ти сам підперизувався, і ходив, куди ти бажав. А коли постарієш, свої руки простягнеш, і інший тебе підпереже, і поведе, куди не захочеш...» – сказав йому Христос, щоб зазначити, якою смертю той Бога прославить.

– Не звертай уваги на те, що він говорить, по той бік слів знаходиться любов, якою мене любить, саме такою, як і корчмаря Алуна. Ми єдині, з якими свариться, – перервав Христос думки ангела, інакше, хто знає, скільки той перемелював би спогади про апостола Петра.

Бляшаний Христос був правий, крім нього та Алуна старий Блідару ні з ким не сперечався. Завжди починав з корчмарем, коли той закривав корчму і відправляв старого додому, а кінчав з ним. Правда, бували вечори, коли Богдан повертався додому тверезим, але це тільки раз на рік – у страсну п'ятницю, коли чарку до рота не підносили, і з Христом не сварився, бо все ж таки...

Такого одного вечора перед самим розп'яттям зустрів Дмитра Редніка, сільського сторожа, який повертався від Йони, Габорової жінки.

– Ну, як там Василь?! – запитав грізним голосом старий.

– Котрий Василь? – почав викручуватись сторож.

– Ге-ге, котрий Василь, питаєш, ге-ге-ге...

– Василів багато, хіба я знаю про котрого питаєш?

– Про Габора, хіба не від нього йдеш?!

– Та де, від якого Габора?.. Що ви собі придумали?.. Дивись на нього, – махнув рукою Реднік, і хотів рушати далі, але старий підніс до його грудей милицю, мов рушницю.

– Стій!

– Вуйку! – грізним голосом промовив Реднік.

– Ану, не вуйкай до мене, ніякий я тобі не вуйко – вуйко в хащі.

– Чого вам від мене треба?

– Якщо ти не був у Габора, тоді звідки йдеш?

– З Рудої Діброви, спустився навпростець, крізь Габорову леваду.

– І якого біса ти піднімався аж на саму Руду Діброву?

– Хтось забув вогонь погасити, я ж сторож, то й мушу доглядати за людським майном.

– І за їхніми жінками теж мусиш доглядати?!

– Про що ви?

– Не біли осику вапном, Думитре, бо тя благословлю киржою по ребрах, що ні фельчер ти їх не виправить.

– Я, вуйку...

– Ти, що?! Ану, говори, чи чув ти про Божі Заповіді?

– Я ж їх змалку напам'ять вивчив, – відповів сторож.

– Вивчити вивчив, а чи дотримуєшся їх?

– Що ви? Я ж не вкрав нічого, не вбив нікого, не свідчив фальшиво, не збиткувався над ім'ям господнім, ні...

– Замовч до дідька! – погрозив йому старий. – Сьома заповідь? Сьома, що глаголить, га?

Сторож мовчав.

– А десята?! Га?! Мовчиш, паскудо... не чув про них, га?.. Ну, я ж тобі їх зараз так нагадаю, що запам'ятаєш їх на віки віков, амінь! Сьома заповідь речить: «Не перелюбствуй!», а десята глаголить: «Не бажай хати ближнього твого, ні жони його!» Ну, що?! «Не кради!» – глаголить тільки один раз. «Не вбивай!» – теж тільки один раз, «Не свідчи неправдиво!» – теж, як і інші гріхи, а гріх, який ти коїш зі шлюбною жінкою Василя Габора, заборонений двічі! Подумай добре, ще раз зловлю, не те що Габорові скажу, а застрелю, як гада. У мене револьвер «Наган», я з війни його приніс.

Після цього Реднік довгий час обходив Габорову хату, але до кінця забув про гріх, про «Наган» і про старого Блідару, і Бляшаному Христові знову довелось бачити, як Реднік переступає одним гріхом дві Божі заповіді.

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 285)

Андрій появився зненацька, наче з-під землі виринув. Він був справжнім велетнем, як і весь рід Довганів. Високий, міцний, як дуб, у молоді літа займався спортом, головно волейболом, і атлетичну фігуру зберіг досі. Хоч і не вмів фізично боротись, але його постать одразу викликала повагу і гасила запал тих, котрі не шукали собі пригод.

Обидва лиходійці, коли побачили Андрія, на мить збилися з пантелику, але горілка, що кипіла у їхній злій крові, надавала їм сили, тож вони знову скочили до бійки. Та їх наміри зупинив пронизливий звук свистка. Злодії переполохались, бо подумали, що то міліція прийшла за ними, і кинулись навтьоки.

Злякався і Стецько. Навідь і Андрій спантеличився на мить, бо звук свистка роздавався услід за злодіями ще довго.

– Держконтроль або лісничий розділ розслідувань, анкета! – пробурмотів розгублений сторож. – Перевіряють ліс і мене, тоже. Лихотники¹ залишили стільки пнів усюди, та, мабуть, хтось наклеветав на мене хтозна-що, та доніс хтозна-куди?.. Другі крадуть, а я відповідаю, стривожено промовив він.

– Пройде, – старався заспокоїти його Андрій, бо знав, що його друг – чесна людина, котра любить ліс, як самого себе.

– Думаєш?! Ці дияволи, що були туй, може, навмисно зробили нині так та привели ще й міліцію. Ти не чув, як один із них погрожував мені вбивством... Шкода, що я не зміг глянути на їхні обличчя. Але знайду я їх і в гадячій норі! Боюсь тільки, аби не оштрафували мене за їхні вчинки, бо не увижу гроша ні через три місяці, а може – й гірше... – сказав сумно Стець та зразу схаменувся, бо почув стогін пораненого.

– Не журись, я допоможу тобі. Ти забув, що я адвокат? – сказав Андрій.

– Лишай це! Якось буде... Не гаймо часу та давай рятувати цього, – і скоро пішов по сокиру, котру кинув злодій, та взявся рубати далі.

– Кого рятувати? – здивувався Андрій, бо він не знав, що одного із злодіїв придавило дерево.

Поранений, мабуть, почув їхні голоси та протяжно простогнав. Просив допомоги.

– Ой Боже! Де-єс, чоловіче? – запитав стривожений Андрій, звернувшись до потерпілого та скоро вхопив від Стецька сокиру і почав уважно прорубувати стовбур. – Лишай мене, бо ти зморений та ще й до того битий, – сказав він.

Стецько взявся промітувати хащу², а потім пішов по пилу, котру поклав біля своїх речей та зброї. Та, коли заглянув під куц на горбок, мало не впав: пила там, а рушниці, сумки та рюкзака – нема. Дивиться всюди, кругом шукає... Нема.

«Ой, Мати Пречиста, помилуй-ня!» – промовив він вголос.

– Що є, Стецю? – запитав Андрій.

– Безбожники прокляті украли зброю, – ледве промовив переляканий Стець.

– Як? Не може бути!.. Шукай добре! – радив йому Андрій.

– Шукав усюди та переглянув. Нема ніде, – з гіркотою відповів він, а потім досадливо добавив: – Пропав я! Тепер утратив все: і службу, і волю... «Ой, Боже милосердний, чим я согрішив перед Тобою, що Ти так покарав мене нині?» – питав він св'яте Небо та, взявши пилу, пішов до Андрія.

– Коби хоч цього встигли якось врятувати, але боюсь, що туй загине, як і ця смерека.

Андрій зніяковів та не знаходив відповіді. Зупинився трохи передихнути, а потім запропонував:

– Давай перепилимо ці товсті росохи і стовбур, та, може, зможемо підняти цю товсту колоду.

– Давай! – відповів сумно Стець.

Тепер уже йому було не до його турбот. Думав тільки про те, як звільнити пораненого з-під важкого тягара, дати першу допомогу та довести до лікарні, а потім, як Бог дасть...

Діло було зовсім нелегким; трудилися довго, але нарешті їм вдалось підняти важке дерево.

Коли визволили знедоленого, той зразу зомлів.

– О, Господи, кепська справа! – злякався лісник та витер долонею густий піт з чола.

– Треба води! – квапився Андрій.

– Але звідки?! Тут близько зворика нема. Була у мене пляшка із водою у рюкзаці, але оскотники забрали його та хтозна-куди понесли.

– Знайдемо ми їх, не журись! Всі твої речі повернуть. Будеш видіти! – переконував його Андрій

та старався щосили привести до тями пораненого. Але після кількох хвиль розчаровано охнув та помахав головою:

– Без води не вийде.

– Ой, Господи милий, зроби якесь диво та подаруй життя цюй людині, а мені – розібратись у всьому, – просив Всевишнього Стецько, склавши долоні до неба, котре зразу проясніло від пухнастих хмар, мов послухало його молитву.

Неподалік знову почувся той самий звук свистка. Андрій із Стецьком переглянулись та обернулись у ту сторону.

– Уйку, ви пушку³ шукаєте? Дивітса! – гордо крикнув Павлик.

Він тримав у правій руці рушницю, а рюкзак на плечах. Петрик завісив сумку із патронами собі через шию, як вуйко Лисун, та виліз на пня, звідки щодуху свистів у якийсь глиняний півник, що купив собі від циганів на Богородицю, коли був Храм на Коштели.

Поклавши тоді іграшку у кишеню, забув про неї. А тепер, коли вони сиділи під смереками, знайшов її між громадою різних дрібничок: камінчиків, цвяхів, гудзиків, дротиків, шнурочків, батарейок, котрими завжди навантажували свої кишені та бавився ними на самоті, випасаючи ягнята.

Через його «кишенькові» іграшки завжди сердилася бабуня, бо дуть та дірлять кишені. Але він хитро викручувався: «Ба', ви самі мене так научили, што всі наші речі і майно гія приязнувати та честувати, бо хто знає, коли можуть стати в пригоді...»

Андрій і Стець остовпіли, коли побачили у дітей заряджену рушницю, не знали, що думати і як поступити. Андрій просто не находив слів, коли подумав, що могло б статись друге страшне нещастя...

– Ви, легіниці, взяли пушку?! Ви не уявляєте собі, што ви наробили і, што могло трапитись?! – розсердився Андрій та муштрував хлопців, а потім взявся до сина:

– Павле, ти ж старший за Петра. Ти хіба не розумієш? Зброя – заряджена! Я тебе залишив у бабуні аж на цілі канікули, а ти...

Павлик склонив голову перед батьком та мовчав. Він любив його дуже, гордився ним, поважав. Знав, що його тато – добрий, розсудливий, бо завжди прощав йому різні дрібні дитячі пустощі, а вдома дуже рідко сердився. Але, знав і те, що, якщо хтось посмів роздратувати його якимось непростимими гріхами, той запам'ятає надовго батькову натуру...

Хлопець зрозумів, що тепер його тато не жартує.

За свій вчинок він у силі перенести все. Одного тільки боявся: що більше не пустить його самого до бабуні, де так весело і приємно. І це його боліло.

Павлик лиш тепер усвідомив, що цей дикий сільський рай загартував його тіло і душу та прищепив любов до Лали, до села і до всього навколишнього.

Він любив рідне місто, бо там народився і виріс. Але тепер, коли пробув ціле літо у бабуні, міське життя йому здавалось сірим і прісним. На селі – повна свобода, де все, що стоїть і росте, живе вільно під голим небом і на чистій землі. Тут йому ніхто нічого не забороняє і не обмежує. І тут так багато друзів!..

І Петрик переживав за свого двоюрідного брата, співчував йому та обдумував, як виручити його із цієї неприємної ситуації.

Вони із Павликом хоч і сварились подеколи, штовхались та сперечались, але тоді, коли котрийсь із них потрапляв у складну ситуацію, виручали одне одного.

– Уйку, – звернувся сміло до Андрія його племінник, – ми не взяли ніяку пушку, ми удняли.

– Як удняли? – не зрозумів Андрій.

– Просто так, удняли, – підтвердив Петро.

– Злодій вкрав, а ми забрали уд него і туюко, – пояснив Павлик, схлипуючи крізь сльози.

Андрій зніяковів та не знав, що думати: «Або діти брешуть, щоб не відповідати за свої нерозсудливі пустощі, або так і було, що йому здавалось зовсім неймовірним ділом...»

Стець, не вагаючись, підбіг до хлопців, взяв уважно рушницю та повісив її на якусь суху гілку, там же зачепив й інші речі. А потім міцно притис хлопців до своїх грудей та погладив, як своїх синів. Він зовсім не розпитував, як попала рушниця до них, тільки радів, що знайшов її і що нічого лихого не трапилось.

– Спасибі вам, діти! – промовив він тихо. Потім вибрав із рюкзака пляшку із водою та побіг до пораненого.

Андрій замовк та уже не сварив дітей, ані не допитував, як було. «Тепер – не до цього», – подумав. Тепер порався біля хворого, метушився та не знав, як його привести до тями.

(Далі буде)

¹ Лихотник – злочинець, негідник.

² Промітувати хащу – розчищати зрубане гілля.

³ Пушка – рушниця.

Дмитро ГОЛДИШ

ПОЛЯНСЬКІ ЗВИЧАЇ І ТРАДИЦІЇ*

– СВАЛЬБА (ВЕСІЛЛЯ) –

(Продовження з № 285)

Уперед того, якішлосадовінчаня, приходит кума хришельна (тота, котра хрестила князя або нивіску), староста кличіт старіню (батьків), брата, сестри і другу няму (родину), сиплет у погари горіуки, і усі клонят, а старіня викупуєт вид куми князя/ нивіску – кладут кумам хрищельним два колачі і два літри вина і кажут: «Так просили бих вас, кумички, абих сі викупили діти, бо дотепер діти були ваші, а видтепер хліби ваші, а діти наші». А кума кажет: «Най бет (буде), як ви кажете і як Бог хочіт». Далі старіня кажет: «Гия би вас ни так чістовати та даровати, але прийміт сес дар малий за великий». Кума видказує: «Красний та великий най вам Бог помогат у добрий час, у добру дорогу, аби імали живут (життя) легкий, щасливий, би ни імали лихого ніколи та аби'сти імали радусть із них та й із іх дітей».

У сес час зачінат грати музика, няма клонит погарчіки, стягарь трясет стягом, всі збираютса іти до вінчаня.

Берет стягарь стяг, який був завішун верез молодих, і з легінями виходят, співаючи, а за ними виходят усі свальбяни.

Співають кулько співають уперед хижі, а вид так, трясучі стягом, співають цілоу дорогоу до церкви, де молоді будут са вінчати.

Дубина, легіники,
дубина, дубина,
аби нас, легіники,
дівчіна любила.

Аби нас, легіники,
дівчіна любила,
ни раз би са мижі нами
горівки напіла.

Пий, мила, горівочки,
доки я ти даю,
другим часом ти би'с пила,
я гроші ни ймаю.

А дубку зелененький,
та ми, дубку, дубку,
коли тя са надівати,
муй миленький любку?

Коли тя са надівати,
коли, любку, коли?
Коли будет убпадати
листок із тополі.

А листок убпадає,
годок са минає,
мене любко ни цулує
та й ни обиймає.

Ни цулуй ня, ни обиймай ня,
ни слобудно тоже,
я жонатий, ти виддана,
а Боже, муй Боже.

А Боже милостивний,
ни перебаную,
де літо я літовау,
зиму ни зимую.

Та де беми зимовати
сису білу зиму?
у Сиготі на касарни,
коло магазину.

У Сиготі на касарни
хлопці зазирали,
а у нас, у Полянах,
бучьки розвивали.

Та бучок ми са розвиу,
смирека зацвила,
дівчіна ня полишила,
доле нищаслива.

Біляука ня полишила,
ни велика охота,
та у мене, у Сиготі,
сім раз май молода.

Молода дівчиночка,
молода, молода,
та молоду дівчиночку
любити ни шкода.

Ішла би'х на кладеньку,
коби'х я ни упала,
та ішла би'х за файного,
коби'х ни пропала.

Ішла би'х за файного,
файний будет бити,
кождим часом та й мінутоу
за віноу гонити.

Кождим часом та й мінутоу
за віноу гонити,
аж я і ни приведу,
овин ня будет бити.

Овин ня будет бити,
я сі буду знати,
што май добри дівочіти,
як са виддавати.

Трясу я ліціночку,
орішки ни трясутса,
дала би'х ти писаночку
курки ни несутса.

Дала би'х ти писаночку,
котра май писана,
прийди, прийди, легінику,
коли буду сама.

Сама'м дома, сама'м дома,
прийди, любку, д'міні,
ми са беме напивати
кождої неділі.

А коби до неділі,
коби до сятої,
в мене зілля за поясом –
усі хлопці мої.

В мене зілля за поясом,
што ми мати дала,
я собі обибрала
май файного Івана.

А я собі обибрала
май файного Івана,
на сисе ми ни розкажет
ні неньо, ні мама.

На сисе ми ни розкажет
ні неньо, ні мама,
та на сисе я ни можу
розказати сама.

Іване, Іваночку,
ходиш по лісочку,
та утни ми яворика
хоть на колисочку.

Та утни ми яворика
крутого, крутого,
аби'м я сі колисала
синка молодого.

А бет са колисочка
леліти, леліти,
та буд' ти, Іваночку,
люди завидіти.

Іване, Іваночку,
мати тя родила
на мою головочку
аби'х тя любила.

Іване, білий пане,
файну жінку маєш,
перед нами, легінями,
хату замикаєш.

Перед нами, легінями,
перед нами двома,
такої са, хло', ни найдет
межи десітьома.

Іванку, кет Іванку,
ни люби циганку,
але люби мене, руску,
біленьку, як гуску.

Біленька'м са уродила,
біле личко моє,
та білого любка ймаю,
біленькі с ми вбоє.

Казау ім ти, дівчиночко,
ни любім са туюлю,
мене возмут у катуни,
тобі будет гурько.

Узяли ня у катуни,
узяли, узяли,
на дисятум регіменті
волосічко утяли.

Іду я у катуни,
буду катуною,
та ни одна дівчиночка
заплачіт за мною.

Та ни одна дівчиночка,
ни одна молодиця,
бо я легінь молоденький,
такий, як косиця.

Будь, мила, здоровенька,
та бувай, та бувай,
бо я іду у катуни
за делекий Дунай.

Дунас, Дунаєчку,
тиха вода в тобі,

ни дай личко цулувати
любці на розході.

Бо любка поцулує
і на землю плюне,
та она, хло', ни знає,
ште личко коштує.

А личка, кажет, личка
лиш пу половичка,
цуловала, обиймала
файна молодичка.

Подивиса, моя мила,
подиви, подиви,
ци са гори ни зміняли,
куда ми ходили.

Ци са гори ни зміняли,
тоти зеленинькі,
куда ми сі прохажали
обоє молоденькі.

Куда ми сі похажали
давними літами,
доружки нам заростають
чорними мохами.

Куда ми сі похажали,
та й булше ни беми,
ти пушла в свою дорогу,
та лишила-с мене.

А куда ми ходили,
ни беми ходити,
та кого ми любили,
ни беми любити.

А куди я похажала
молодоу дівцоу,
доружки ми заростають
чарленоу косицоу.

Та куди я похажовау,
уже булши ни буду,
за літами молодими
бановати буду.

Та куди я похажовав
молодим легінем,
доружки ми заростають
зеленим ясінем.

Зелений ясінь вирус,
та ни розвивався,
у дівчіни я ночовав,
та й ни розбрався.

У дівчіни я ночовау,
сама дома була,
у високуй полонині,
суха зима була.

Та суха зима була,
суха ни зелена,
сидит мила в оконичку
смутна, ни весела.

Сидит мила в оконичку,
сумує, сумує,
та міні молодому
місяці рахує.

Та рахуй, рахуночку,
красний голосочку,
шушили, здволили
другі головочку.

Болит головочка,
а чоло свирбит ня,
та молоду дівчиночку
любити кортит ня.

Молода дівчиночка,
молода, молода,
та молоду дівчиночку
любити ни шкода.

Молода дівчиночка
полотно білила,
схилиласа води брати
вінчик утопила.

Та ішли рибарики,
рибку імняючі,
та нашли білий вінок,
водоу плаваючі.

Та нашли білий вінок,
водоу плаваючі,
а нашли файну дівку,
дуже плакаючі.

А ци знаш, дівчиночко,
ште-м я тобі казау,
пид зеленим явориком,
де-м волики язау.

Пид зеленим явориком,
де бучьки чотири,
там, де ми сі постояли
та й поговорили.

Говорила, щебетала,
на коника сіла,
из усіма говорила,
зо мноу ни хотіла.

Чому ти, моя мила,
зо мноу ни говориш,
та тогді би'с загворила,
коли й Марамориш.

(Далі буде)

* Збережена місцева говірка села Русь-Поляни

Віргілій РИЦЬКО

Народно-християнські свята українців Добруджі

Святий Юрій (23 квітня / 6 травня)

Ім'я Юрій у грецькій мові – Georgos, (Γεωργος), у латинській – Georgius, означає „землероб“.

Святий Юрій – один із найшанованіших святих воїнів і великих мучеників християнського світу.

Походив він з Кападокії і дослужився до високого військового чину. У легенді про Юрієве життя розповідається, що під час його керівництва в Кападокії Святий відправився в місто Селеке в Ливан, де проживав величезний дракон, який вимагав людських жертв. Однією з цих жертв повинна була стати принцеса Айя, яку врятував смілий воїн, подолавши своїм списом страшного дракона. Відповідно цій легенді Святий Юрій став символом християнського рицаря, який на іконах і в скульптурах зображається на білому коні, із списом, яким подолав чудовисько. Ця сцена символізує перемогу світла над темрявою, християнства над язичеством.

Красивий, хоробрий воїн на питання Діокліціана „Що таке істина?“ відповів: „Істина – це Сам Христос, гонимий всіма“.

Святий великомученик і побідоносець Юрій, що загинув у Нікомедії (Мала Азія) 23 квітня / 6 травня 303 року по Христу, вважається покровителем хліборобства і скотарства у всіх християнських народів. Дата його смерті збіглася з древніми весняними святами землеробів і скотарів. Ці давні традиції європейських народів частково увійшли в празник Святого Юрія. У деяких слободах Добруджі Святого Юрія називають Сятим Георгієм, правдоподібно, під впливом румунської назви Sfântul Gheorghe.

Святий Георгій був дуже хоробрий. Траплялось, що дракон закривав криницю і давав людям води лише тоді, коли вони давали йому для споживання по одній дитині з кожної хати. Дійшла черга і до царя. Він мав тільки одну дівчину і повинен був дати її драконові. Почувши це, Святий Георгій пішов і повідрубав голови дракона, врятувавши дівчину від смерті. Таким чином, вона стала його дружиною.

У легенді розповідається, що Святий Юрій мав хустку, гвинтівку і шаблю, які самі йшли поперед нього: хустка відкривала дорогу, а гвинтівка і шабля вбивали всіх. Циган заставив дівчину украсти хустку, гвинтівку і шаблю, щоб перемогти Юрія, але він ще

мав силу – три золоті волосинки на голові. Циган заставив дівчину спитати Юрія, в чому його сила, і він відкрив секрет його непереможності. Дівчина відшукала ті золоті волосинки і вирвала їх. З тих пір він схуд. Пішов до тестя і пожалівся. Тесть сказав йому: „Мабуть, моя дочка стоїть на стороні цигана“. Тоді Юрій прив'язав їх до хвостів коней і так знищив обох.

Святий Юрій, – кажуть у народі, – озеленює природу, засіває всі насіння, знищує зміїв і драконів.

Цікава своїми художніми якостями інша легенда про Святого Юрія:

Був колись в якомусь царстві дракон з дванадцятьма головами. І що не робив цей дракон. Не було істоти, не було людини, не було нікого на світі, який би не проходив біля нього і якого він не з'їв би. Не задовольнявся він тільки знищенням худоби, а почав вимагати від людей щодня по дівчині для харчування. А люди, що могли вдіяти?.. Підкорялися і почали давати по дівчині для його харчування. Ніхто не намагався рятувати дівчат від дракона. З часом закінчилися і дівчата і настала черга царській дочці.

Цар, побачивши це і знаючи, що іншого виходу немає, розповсюдив вістку по всьому царстві, що хто врятує його дочку від дракона, тому віддасть її за дружину, а після його смерті залишить йому і все царство. Розповсюдилась ця звістка по всім царстві. Багато визначних парубків, багато богатирів, коли почули цю звістку, хотіли побороти дракона, бо дівчина була дуже красива, і щасливий мав стати той, який би міг одружитися з нею. Але ніхто не наважувався, не смів, бо дракон був дуже сильним і страшним. Але коли настало найбільше збентеження, стогін, плач і жаль по всім царстві, бо не знайшовся ніхто, який би врятував цареву дочку, яку на другий день повинні були дати драконові на харч, появився в тій стороні витязь (молодий богатир) на білому, як молоко, коні і озброєний довгим і гострим списом. Почувши цю вістку, він спитав, де знаходиться ця тварюка-дракон, який спричинив стільки біди і засмучення в цьому царстві. Після того як йому сказали, де дракон, він відправився верхи у те місце.

Побачивши, що хтось підходить до нього, дракон вийшов з криниці, де ховався, готовий схопити і з'їсти його.

Але богатир, який був ніхто інший, як Святий Юрій, не злякався, а як тільки побачив його, кинувся вперед конем на нього і за мить встромив спис у його шию й убив, хоч дракон мав дванадцять голів і був

сильним і гнівним. Цар, почувши це, дуже зрадувався. Дотримавшись обіцянки, він закликав Святого Юрія до себе і сказав, що віддасть свою дочку йому за дружину, а після смерті залишить йому і царство.

Святий Юрій відповів, що він не хоче ніякої дівчини як вдячності, він задоволений тим, що зміг зробити для царства. Попрощавшись, він відправився до своїх робіт.

В християнському іконописі Святий Юрій зображається лицарем на білому коні зі списом у руках, що ним він забиває дракона. За християнською легендою, Святий Юрій врятував невинну дівчину в лівійських степах. За поганським звичаєм, дівчина була принесена в жертву драконові. У християнській символіці дракон – це переможене поганство, на руїнах якого зародилась християнська церква.

За народним віруванням, у цей день „весна сходить на землю“. У цей день весна вже тут поміж нами, зійшла на землю й починає господарювати: з'являються перші сходи ярих, відживають озимі посіви, зеленіють гаї і сади...

Святий Юрій відмикає землю і небо...

Весняні та літні празники в'яжуться з іменами церковних святих:

Перше свято – Святе Юріє,
Друге свято – Святий Петро,
Третє свято – Святий Ілля.
Вони мають і відповідні обов'язки:

Святий Юрій землю відмикає,
Святий Петро жито зажинає,
Святий Ілля у копи складає.

Колись у день Святого Юрія відбувались традиційні обходи полів. Ішли всією громадою в поле, „на жита“, і там молилися за врожай. Священик правив молебень і кропив свіжу зелень свяченою водою.

Існує і така приказка: „Як дощ на Юрія, то буде хліб і в дурня“.

Якщо в день Святого Юрія ворона сховається в житі, то буде врожайне літо, а як жито горобцеві по коліна, то буде лиха година.

Редьку треба сіяти на Юрія – соковитою буде.

Святий Юрій просить свою матір подати йому ключі, щоб відімкнути небо і випустити росу. За народним віруванням, роса в цей день має цілющу силу.

Колись селяни в цей день ранком, ще до сходу

сонця, збирали росу і хворі промивали нею очі, дівчата вмивалися – „на красу“, старші люди мочили голову, – „щоб не боліла“, а господині кропили цією россою домашню птицю – „щоб курчата плодились“. Найголовніша дія, яка відбувалася в цей день, – це вигін худоби на Юр'єву росу. Ця дія зв'язувалася з цілим рядом магічних актів, виконуваних для того, щоб „очистити“ свійських тварин від усього злого і те зло примусити увійти в якийсь сторонній предмет або спалити його вогнем і тим самим забезпечити худобі щасливе перебування на полях, у лісах, в плавнях, а восени щасливо повернутися в господарство. Отже, під виразом „вигонити худобу на Юр'єву росу“ розуміється відкриття нового сезону весняно-літнього випасу свійських тварин.

Існує народне вірування, що в день Святого Юрія починає співати соловейко та вперше кув зозуля.

Якщо хто-небудь вперше почує зозулю і має гроші в кишені, то матиме їх цілий рік.

Коли дівчина вперше почує зозулю, вона питається: „Зозулю, зозуленько, чи довго я буду у батька?“ Якщо зозуля більше не куватиме, а здійсниться й полетить, то це знак, що дівчина цього року заміж вийде. Якщо почне кувати, то скільки разів „кувне“, стільки років дівчина має чекати свого весілля. Якщо зозуля куватиме, коли ще ліс не одягнувся, буде голодний рік.

Якщо почуєш кування зозулі раніше пісні соловейка, то матимеш нещасливе літо.

Якщо почуєш кування зозулі в ліве вухо – це добрий знак.

Хто в день Святого Юрія лежить на животі (пузі) на березі річки і бачить у воді рибу, той буде щасливий весь рік.

В день Святого Юрія не добре давати нічого з хати, бо даватимеш весь рік.

Сміття, яке збирається в день Святого Юрія, добре кидати до коренів дерев, щоб добре родили.

В день Святого Юрія рано до сходу сонця відрізують верхи хвостів від всіх тварин, відрізаний волос закопують у мурашник, щоб тварини розводились, як мурашки.

Від Святого Юрія до Русалок треба стригти овець.

В день Святого Юрія роздають бузок, а в деяких слободах роздають любисток.

СВЯТИЙ ЮРІЙ,
Мал. Михайла ТИМОШЕНКА

Дитяча сторінка

Петро ШВЕЦЬ

ЛЕЛЕЧЕНЬКИ

Юрко, сидючи на товстій гілляці старої шовковиці, дивиться на широкі зелені луки, на сіру смугу асфальтової дороги, на сизі схили, за якими сховалося містечко. Але ось його погляд зупиняється на їжакуватому гнізді, що на хліву. Частина хліва вкрита толем, решта ж вистелена старезною, аж почорнілою, соломкою. Дід Клим наполягав увесь хлів укрити толем, баба вже було й згодилася, так онук за протестував: це ж так гніздо зруйнується. Сусіди теж підтримали хлопчика: веселіше в селі, коли є гніздо з довгоногими чорно-білими господарями. Це ж через них невелике село стало ніби знаменитим: хто б не їхав – у машинах, автобусах – усі дивляться, чи є ще гніздо, чи не покинули його горді птахи.

Юрко щовесни чекає зустрічі з Ним і Нею. Він знає звички цих птахів, запам'ятав, що вони роблять уранці, в обід, увечері. Хлопчик любить мовчки дивитися, як вони, широко розпростерши крила, плавно кружляють над луками або як годинами незрушно стоять у своєму гнізді. Та найбільше в них турбот, коли з'являються лелеченята.

А цієї весни Юрко з особливим нетерпінням виглядав лелек. Хотів їм розповісти, що восени йде до першого класу. Уже тепер, навесні, отак поза городами, понад ставком бігає до сільської двоповерхової школи, спинається навшпиньки, зазирає у великі вікна, бачить там чепурних школярів, які уважно слухають учителів.

А одного разу, коли в школі нікого не було, задивився через шибку в порожній клас. Там сонячні зайчики дрімали на партах, на чистій підлозі, біля вхідних дверей.

До хлопчика підійшов нечутно дід Улас, шкільний сторож. Юрко так злякався, що й слова не міг вимовити. Але той не сварився. Лише спитав:

- Учитися хочеш?
- Х-хочу!

Взявши за руку, дід Улас повів хлопчика по довгому шкільному коридору. Потім простягнув йому дзвоника. Юрко спершу боязко, а потім сміливіше задзвонив. Малиновий звук заповнив ущерть коридор, усі класи.

– Восени проведуть електродзвоник... – сказав сторож і погладив пальцями потемнілу мідь.

– А до нас лелеки прилетять незабаром! – похвалився хлопчик.

– Ти скучив за ними?

– Аякже.

– Значить, прилетять. Правда, цього року пізня весна, вони й забарилися.

Невдовзі була перша весняна гроза. Мигавиці так освітлювали бабусину хату, що видно було, як удень.

Юрко шаснув під ковдру, притулився до бабусі і стурбовано запитав:

– А якщо лелеки попадуть під грозу?

– Вони сховаються під якимось деревом.

– А коли кругом буде степ? – не вгавав Юрко.

– Тоді сховаються в якійсь долині, в густій траві. Не хвилюйся, все буде гаразд, – з цими словами бабуса поправила на онукові ковдру.

Юрко полегшено зітхнув і, вже заспокоєний, міцно заснув.

Уранці у вікно, вмите грозовою зливою, зазирає веселе сонце. Юрко поспішає надвір, босоніж біжить по росяному споришеві,

бризками з дощової калюжі лякає курей і цуцика Пуфика, котрий дрімив собі побіля будки.

І раптом почув знайомі звуки. Глянув на гніздо й зазмер: у ньому – Він і Вона.

– Лелеченьки! Де ж ви ховалися від грози? – спитав у птахів.

Ті у відповідь заклекотали довгими дзьобами, мабуть, вітаючись із Юрком.

Дитяча сторінка

ВЕСЕЛІ ВІРШИКИ

Григорій БОЙКО

Модна зачіска

Нашу Нату не впізнати, –
Модна зачіска у Нати,
Дивна зачіска нова:
Розкуйовджене волосся
На всі боки піднялося, –
Мов копиця голова!

Ната в класі йде до парти,
А навколо смішки-жарти:
– Звідки зачіски нові? –
Посміхнувся Боря хитро:
– Це, мабуть, від того вітру,
Що у неї в голові.

я нічого не боюся!.. –
Враз на слові цім з дороги –
Толі ящірка під ноги.
З переляку, у тривозі
наш хвалько мерщій навтік.
Та спіткнувся на дорозі
й прикусив собі язик.

Анатолій КОСТЕЦЬКИЙ

Невсидючий Василь

Непосида Вася
на стільці гойдався.
Перший раз гойднувся –
і перевернувся.
Другий раз гойднувся –
знов перевернувся.
Третій раз гойднувся –
теж перевернувся!..
З того часу Вася
більше не гойдався.

Як невдаха виступав

– От я вчора виступав!
Ви б почули, як співав!
Хоч немає слуху,
Я горлав щодуху:
До-ре-мі-фа-соль-ля-сі!
Голос мій почули всі!
А скінчив - що сталось! –
З місць усі зірвались,
Сцену ледь не рознесли,
А мене вхопили –
Аж на вулицю несли
І вже там... набили!

Балакучий Михайло

Як говорить Михайло,
то руками махає:
і отак, ще й отак,
не Михайло – вітряк!
І здається: за мить
наш Михайло злетить...

Хвастунець

Хлопчик Толя – молодець,
тільки трішки хвастунець.
Якось ми пішли на став.
Він мені таке сказав:
– Слово честі, не хвалюся,

Лінивий Пилип

Дуже важко жить Пилипу:
де не ляже – там прилипне,
і лише підйомним краном
підніма Пилипа мама.

Дитяча сторінка

ЯК ЛАСТІВКА НЕСИЛА ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ МОРЕ

(Українська народна казка)

Було, де не було, і коли те було, не знаємо, але було дуже давно. Одного разу весною прилетіли ластівки, зробили собі гніздо, а коли доробляли, туди забралися горобці й вигнали ластівок, і розпочали ластівки собі друге гніздо робити. Вони вже дуже запізнилися, доки зробили друге гніздо. Поки ластівка нанеслася і вивела ластів'ят, то вже треба відлітати в теплі краї. Висиділа вона троє ластів'ят. Треба відлітати, а малі ще й не обросли добре і не можуть на велику відстань летіти. А мати веде їх, доки сухо, годує їх, і йдуть все далі. І так добралися вони до моря. А там думає, як тепер бути: через море вони не перелетять. Каже вона двом ластівчатам:

– Ви тут мене чекайте, а одне беру на плечі і несучу на ту сторону, бо море широкіше і ви не перелетите.

Імлося ластівча матері на плечі, а вона піднялася і несе. Коли залетіли серед моря, увиділо ластівча, які там хвилі б'ють, перелякалося і міцно вчепилося за матір. А вона каже:

– Видиш, як тяжко я тебе тепер несучу. Чи будеш ти мене нести, як я постарію і не зможу сама летіти?

А ластівча говорить:

– Ой буду, мамко, буду, лиш мене перенеси.

А стара ластівка каже:

– Брешеш, що ти будеш мене переносити, – і скинула з себе у море.

А воно не знало, куди летіти, і сил не мало, та й утопилося. Мати повернулася до берега, взяла друге ластівча, долетіла до середини моря і каже:

– Чи ти будеш мене переносити через море, як я буду стара і не зможу літати?

– Буду, мамо, буду.

А ластівка каже:

– Брешеш, бо не будеш нести, – і теж скинула з себе в море.

Ластівча полетіло трохи і впало в море.

Прилетіла мати за третім ластів'ям на берег. Узяла на плечі і несе. Як донесла до середини моря, каже:

– Чи ти мене будеш нести, як я стану стара й не зможу літати? Кажі правду, бо інакше кидаю тебе в море.

– Е, мамо, не надійся на мене, – відповіло ластів'я. – Як будеш стара, останься на місці і не лети сюди, бо в мене будуть свої діти і я їх нестиму.

І так мати перенесла те ластів'я через море, бо воно сказало правду.

Дитяча сторінка

Олександра МОНАСТИРЛІУ

ДРУЗІ ПІЗНАЮТЬСЯ В БІДІ

Жили в одному невеличкому містечку старенький багатій з дружиною, які мали єдиного сина – Василька. Ще змалечку хлопчику ні в чому не було відмови, всі його забаганки, якими вони не були б дивними, виконувалися. Хлопець підріс, та його звички не змінилися. І тепер, коли він змузнів, став парубком, обов'язок перед батьками кликав його до роботи, бо батьки вже зістарілись і треба було комусь передавати сімейну справу. Але Василь не збирався працювати, бо йому краще було байдикувати разом зі своїми друзями. Щодня парубок просив у батька багато грошей, аби пригостити товаришів, які вихваляли та величали його. Так тривало довго. Не раз старий умовляв сина припинити марнувати гроші, проте парубок не слухався.

Врешті-решт, чоловік, не отримуючи ніякої допомоги від непутячого сина, збіднів і тяжко захворів. Не сподіваючись на одужання, покликвав він юнака та й каже:

– Сину, тобі важко житиметься. Коли голодуватимеш, ніхто з товаришів, з якими ти розтринькав усе багатство, не допоможе. У найскрутнішу хвилину підіймись на горище, і там ти знайдеш те, що врятує тебе.

Невдовзі старий покинув цей світ, а син швидко розтратив рештки грошей і зажив дуже бідно. Якось він повертався додому, купивши на базарі трохи овочів, а також залишки м'яса, які вважались їжею бідняків. Дорогою хлопець зустрів своїх давніх товаришів. Побачивши, що юнак купив на

базарі, невдячні друзі почали кепкувати з нього. Розгублений парубок поклав м'ясо на камінь, аж тут раптом вискочила собака і вкрала покупку. Бідолашний залишився без обіду.

Уже вдома сумний і голодний Василь згадав слова свого батька, який попереджав його про ті негоди, які чекатимуть на нього, якщо він не візьметься за розум, – і був правий...

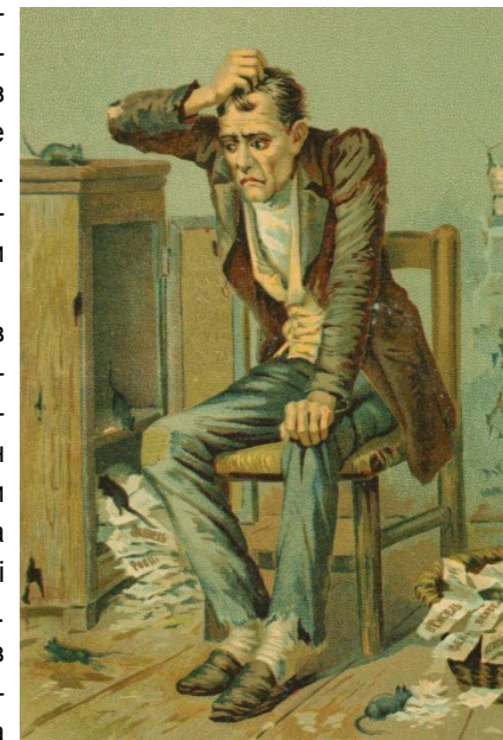
Парубок вирішив, що нарешті настала найскрутніша хвилинка, і піднявся на горище, про яке говорив батько. Почав шукати. У купі старого мотлоху, речей, книжок, посуду він натрапив на невелику скриню, яка стояла в кутку. Відкрив її, та не зміг повірити своїм очам – скриня була наповнена золотими монетами. Грошей було багато.

Переживши важкі часи, юнак став розважливим, облишив колишній спосіб життя, старанно працював і примножував свій статок. З часом він одружився, у нього народилися діточки.

Якось на вулиці Василь знову зустрів своїх колишніх товаришів. Ті, побачивши на ньому гарний одяг, радісно та чемно привіталися і почали запрошувати його в гості. Проте, молодий чоловік їм відповів:

– Коли я був багатим і безмірно щедрим, ви підлещувалися. Коли ж збіднів – відвернулись. А тепер, коли знову розбагатів, ви мене полюбили? Ні, тепер я прозрів, і вам тепер не товариш!

А як ви думаєте, мої маленькі читачі, чому Василь так відповів своїм друзям?

ВЕСНЯНА АКВАРЕЛЬ

*Це вже не сон – це сон-трава
Гущінь замшїлу прорива,
І нїжним чадом, чудом чистим
Бузкова свїчка понад листом
Вже злотом-пломенем жива.*

.....

*Це вже не сон – це вже весна
Безсонна бродить, як мана.
Здираю з серця сну шкарлупцу
І в небо сиве серце пуцу –
Хай сивим жайвором зрина!..*

Іван ДРАЧ

